

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VII. ÉVFOLYAM. 1892. szeptember—október hó. VII.—VIII. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Amerika felfedezésének négyszázados jubileumához.

Az 1892. év október hó 12-én az egész föld kereke Kolumbust ünnepli. E napon van épen 400 éve, hogy Kolumbusz Kristóf először lépett az Amerikához tartozó, a bennlakók által Guanahani-nak nevezett, de általa San-Salvador-nak keresztelt szigetre és ez által Amerika felfedezője lett.

1492. október 12-ike a világtörténelem egyik legfontosabb eseményének napját jelzi.

E napon feltárult az újvilág Európa előtt a maga mérhetetlen kincseivel, aranyával, ezüstjével, drágaköveivel, dús növényzetével és állatvilágával. Amerika földjén a hajósok új népfajjal ismerkedtek meg, mely az ó-világot bámulatra ragadta.

A sok kincs és csuda láttára forrongani kezdett egész Európa s megindult a véghetetlen Óceán hátán nyugat felé az az óriási néparadat, a mely négyszázad óta folyton tart és nem fog megszűnni a beláthatatlan időkhig.

Mit köszönhetünk mi Amerika felfedezésének? Azt nem könnyű pár szóval megmondani. Köszönjük a világkereskedelem óriási fellendülését, a tengeri és az édesvízi hajózás magasfokú előhaladását; hasznos állatoknak, kultur-növényeknek Európában való meghonosodását, a melyek nélkül ma meg nem élhetnénk. Köszönjük társadalmi viszonyaink tisztulását, javulását, átalakulását. Amerika felfedezése merész szárnyakat adott a gondolkodásnak, alkalmassá tette az elmét új eszmék betogadására; Amerika felfedezése egy egész emberiséget átható szellemi mozgalomnak, a reformációnak előkészítő eseménye volt. A régi elavult nézetek rombadőltek s a társadalomra egy új korszak hajnala virradt fel.

Méltó, hogy megemlékezzünk azon világeseményről, mely az új korszak hajnalhasadását jelzi. Ne vonjuk ki mi, magyarok, sem magunkat a világszerte ünneplő nemzetek, népek sorából. Mutassuk meg, hogy van érzékünk a társadalom általános érdekei iránt. Hiszen mi is élvezzük azon jótétemények gyümölcseit, a melyekkel Amerika évszázadokon át közvetve vagy közvetlenül elárasztotta Európát!

De különösen nekünk, tanügyi férfiaknak, kell foglalkoznunk e nevezetes világtörténelmi eseménnyel. Nekünk, a kik hivatottaknak érez-

zük magunkat a felvilágosodás terjesztésére, a kik az emberi szeretet magvait hintjük a fogékony szívekbe s az igazi hamisítatlan művelődés és szellemi szabadság eszméinek terjesztői vagyunk, meg kell emlékeznünk a valódi szabadság világának keletkezéséről. Minduntalan szemtanúi vagyunk azon lélekemelő látványnak, hogy politikai és vallásüldözöttek Amerikában találnak menedékhelyet. Tudjuk azt, hogy a forradalmi események lezajlása után hány hontalanná vált magyar jutott Amerikában ideiglenesen vagy véglegesen nyugodalmas és biztos otthonhoz; még mindnyájunknak élénk emlékezetében van, hogy Amerika mily vendégszeretettel és kitörő lelkesedéssel fogadta dicső nagy hazánkfiát, a hontalan K o s s u t h o t.

Hogy Amerika az igazi, az emberszerető szabadság hazája, kitűnik azon legújabb tényből is, hogy most, midőn az orosz czár által üldözött szerencsétlen zsidók kénytelenek szülőföldüket, hazájukat odahagyni, Amerika fogadja be őket, hol bizonynyal emberibb bánásmódban lesz részük, mint saját hazájukban.

El kell ismernünk azt is, hogy Amerika ma már a tudomány és művelődés terén is kezd mindinkább vezérszerephez jutni. Csak gondolkunk azon tudományos és technikai felfedezésekre, a melyek Amerikából származtak. Amerika tudományos intézetei sokkal gazdagabbak, fejlettebbek a mieinknél. Iskoláik berendezését is gyakran és méltán mintául hozzuk fel, mikor iskolaszervezetünk reformjáról szólunk. Ma már mindenki kénytelen belátni, hogy Amerika sok tekintetben tanítója Európának: az anya tanul leányától s vajjon nem volna-e üdvös, ha a mai nevezetes alkalomból megírná valaki Amerika tanügyi rendszerét?

E nagyszerű eredmények méltán indítják hát a különféle nemzeteket a felfedezés 400-dik évfordulóját megünnepelni és az akkori időben félreismert és annyira megbántott felfedező iránt a kegyelet adóját leróni.

Az ünneplők közül különösen három nemzet tűnik ki, t. i. az o l a s z, a mely büszkén nevezi Kolumbust fiának; a s p a n y o l, a mely azon felséges tudattal bír, hogy ő támogatta tervei keresztülvitelében és végül A m e r i k a, melynek lakói háladatossággal emlékeznek meg az ő hazájukat megteremtő eseményről. De nemcsak a nemzetek és a tudományos társaságok ünneplik meg Amerika felfedezésének 400-ados jubileumát módjuk és tehetségükhöz képest, hanem az iskola is meg ragadja az alkalmat, hogy az ifjuság keblében a bátorság, a kitartás, az erős hit, a szilárd jellem iránti lelkesülést keltse. Annyival könnyebb ez, mert a tanító ezen fontos világtörténeti eseményről és híres hősről nagy és terjedelmes irodalom felett rendelkezik.

Czélszerűnek tartom tehát tanítóképző-intézeteink és népiskoláink figyelmét ezen a világot most foglalkoztató ünnepre felhívni s őket a megemlékezésre buzdítani. Egyuttal, hogy eme felhívásomban ne álljak üres kézzel elé, közölni fogom Kolumbusnak életrajzát leginkább oly adatok alapján, a melyeket a legújabban megjelent könyvekben találtam és közlésre méltóknak tartok.

Ha egy hős életét, jellemét, működését helyesen akarjuk megítélni,

úgy szükséges ismerni az országot, a melyben született és a közszellemet, mely ifjusága idejében uralkodott.

A XV. század, melynek közepén Kolumbus született, a legnevezetesebbek egyike. A görög és a római irodalom ismerete folytonosan terjedt; a tudomány az egyetemek felállítása folytán fejlődésnek indult; a népműveltség gyarapodott, a babonahit és az előítélet szikláinak kezdtek összeomlani; a puskapor, a könyvnyomtatás, a közönséges papír, a delejtű és a posta feltalálása és elterjedése új szellemi világot, új korszakot teremtett, mely minden emberre serkentőleg, biztatólag hatott és világosabb gondolkodásra, nagyobb tevékenységre, vállalkozásra, indította. Ugyanazon időben sok utazó vállalkozását eredmény koronázta. Henrik portugáliai herceg, a Porto-Santo, Madeira szigeteit és még sok más országot fedezett fel és új utakat talált. Diaz Bartholomäus Afrika déli csúcsát és Vasco de Gama a Kelet-India felé vezető utat fedezte fel.

Ezen utazások nemcsak Spanyolországban és Portugáliában, hanem Olaszországban, Kolumbus hazájában, is meghozták a nagyszerű hasznot. A malfi, Pisa, Velencze, és Genua már az akkori időben híres tengeri kereskedelmi városok voltak és így könnyen magyarázható, hogy Kolumbust, a leghíresebb hajóst, országuk fiának tekintették.

Minden ország lakói, minden város örvend, ha egy világhírű férfit tekinthet és tisztelhet szülőttjének. Innen van, hogy oly hősök születéshelye, kik életükben nagyszerű dolgokat teremtettek és működésük által az utókor háláját kivívták maguknak, születéshelyét nem tudják határozottan, akkor rendszeren több város küzd a dicsőségért, az illető nagy férfit szülőttjének nevezhetni. Amerika híres felfedezőjénél ugyanezt tapasztaljuk; számos helység dicsekszik azzal, hogy Kolumbus születéshelye. Így többek közt Calvi, egy corsikai város is tart rá igényt, hogy őt fiának tekinthesse és valóban 1882-ben kieszközölték a francia köztársaság elnökétől, Grévy-től az engedélyt, hogy honfiuknak szobrot állíthassanak.

Még jogosabban Cogoleto, egy Genuától nyugotra fekvő város a Rivierában, nevezhette polgárának Kolumbust. Itt egy kétemeletes házat mutatnak, melyben állítólag Kolumbus született.

E ház dicsőségét két emléktábla is hirdeti, melyek mindegyikén egy-egy jelmondat van.

Az elsőnek szöszerinti fordítása ekkép hangzik: «Vándor, lassítsd léptedet, itt volt, hol az első napfényt látta Kolumbus: egy férfi, a kinek neve nagyobb a föld területénél.»

A második emléktábla szövege ez: «Egy világ volt csak: «K e t t ő v a n» mondá ő.

De a szavahihető kortársak bizonyítékai és saját kijelentései folytán valószínű az, hogy Genua városa születéshelye hősünknek. E mellett azon körülmény is bizonyít, hogy atyjának, Kolumbus Domeniconak 1477-ben háza volt Genuában, hol Kristóf ifjuságát élte.

Genua város tanácsa 1887-ben e házat 31,500 líráért kisajátította

és következő szövegű emléktábláva látta el: «Egy ház sem méltó úgy e férfiura, mint ez.» Szülői házában élte ugyanis Kolumbusz Kristóf gyermekéveit és első ifjúságát.

Mint születése helyével, úgy születése évével sem voltak sokáig tisztában. Némelyek 1436-ik, mások 1446-ik, még mások az 1456. évet tartották a valódinak. De ha barátai és kortársai történeti feljegyzéseit olvassuk, akkor csakhamar tisztában vagyunk azzal, hogy születése napja 1446 május 25. és 1447 márczius 20. közé esik.

Ifjúságának történetét más híres férfiak történetéhez hasonlóan sok legendával ékesítették; csak annyi bizonyos, hogy ő egy szegény iparos család sarja. Atyjának, ki hagyomány szerint posztó takács volt, Kolumbusz Domenico, anyjának Fontanarossa Susanna volt a neve. Három fivére volt, kik szintén szövéssel és hajózással foglalkoztak. Nővére is egy volt. Szülői házában a munkára, önállóságra, a lemondásra és jámborságra nevelték. Ifju korában már élete 14. évében a tengeri életre határozta magát és hajózással, geográfiai könyvek olvasásával töltötte idejét.

És miután atyja mind jobban elszegényedett és kénytelen volt második házát is eladni, hősünk elszánta magát hazáját, szülői házát elhagyni és másutt próbálni szerencsét. Nem örökölt tehát szülői után vagyont, de nevelése által oly tulajdonokra tett szert, melyek felérnek a világ minden kincsével. E tulajdonok képesítették a létért való küzdelemben győzni és nagyszerűt teremteni.

Portugáliába ment, hol az 1478. évben Filippa Perestrello nevű nemes családból származó leányt vett feleségül, ki hivatásának betöltésére, későbbi terveire és jövőjére nagy befolyással volt.

Házassága által időt és módot talált kozmográfiai tudományát gazdagítani, előkelő nagy befolyású portugaliakkal megismerkedni, hajósokkal, utazó kereskedőkkel, matrózokkal érintkezni. Itt vállalkozott többszöri utazásra északi és déli Európába; megismerte ezáltal az Atlanti Óceánt; hallott mindenféle mondákat; megismerte más hajósok vágyait és terveit; itt ismerte meg az akkor nagy hírű florentini orvos, természetbuvár Paolo dal Pozzo Toscanelli (1397—1482) nézeteivel és leveleivel, a ki önkészítette térképén kimutatta, hogy nem kell délen a Jórémény fokot az indiai Óceánon körülhajózni, hogy Indiába jussanak, hanem rövid uton, az Atlanti Óceánon nyugat felé haladva, szintén Indiába jutunk. Így érlelődött meg benne a meggyőződés, hogy Európától nyugatra az Atlanti Óceán nyugoti partján kell, hogy sok sziget és szárazföld legyen, mint kelet India folytatása és hogy az emberiségnek előnyére válnék, ha a rövidebb utat feltalálva, az aranyban dús országokat hozzáférhetőkké tenné. Nemcsak feltalálási ösztöne, igazságszeretete és élénk fantáziája serkentették eszméinek megvalósítására, hanem más rugók is ébresztették benne a bátorságot, a nehézségek leküzdésére. Mindenekelőtt a nagy becsvágy, hogy halhatatlanná váljék az új országok felfedezése által, valamint a nyereségvágy, mert akkor az arany utáni sóvárgás általános volt.

De e két hatalmas rugó mellett még a hit is erősen szerepel Kolumbusz gondolkodásában és tetteiben. Meggyőződése, — hogy Európa

nyugoti oldalán országok és szigetek területnek el — megszilárdult Ezaiás próféta szavai következtében, ki már sok száz évvel azelőtt mondta: «A földnek utolsó részétől fogva hallották, hogy az igazaknak ékességek volt a hálaadó éneklés.» (I. Ezaiás 24. fejelet 17. v. és Ezaiás 65. fejelet 17. v. található szavai: «Ime én teremtek új egeket és új földet.») Az volt az ő reménye is, hogy felfedezése által a kereszténység jobban fog terjedni és a sok arany és más drágaságok megszerzése arra szolgál, hogy Jeruzsálem szent városát vissza fogják szerezni a törököktől. Tehát a felfedezés, a tudás vágya, a becs- és pénzvágy s végül a hit serkentették terveit keresztülvitelére.

1483-ban terjesztette tekintélyekkel és tudományos okokkal támogatott tervét János portugali király elé, a kinek tanácsosai e tervet megvizsgálván, azt kihihetetlennek nyilvánították. Ennek ellenére a király hajlandó lett volna Kolumbusz eszméit elfogadni és tervét támogatni különösen, miután Verinhó, az akkor élt zsidó vallású csillagász Kolumbusz felterjesztéséről igen kedvezően nyilatkozott, — ha Kolumbusz nagy igényei és feltételei nem tartották volna vissza a királyt.

Kolumbusz az ellenszenv és az üldöztetések miatt kénytelen volt Portugáliát titokban elhagyni és két évi kínos és sikertelen fáradozás után Spanyolországba menekült. 1484. év elején Diego négy éves fiával Puerto Santa Mariába érkezett azon szándékkal, hogy terveit felterjeszti a francia királyhoz; de mivel sok magas rangú befolyásos jóakaró anyagi és erkölcsi támogatásban részesítette, Spanyolországban maradt, főleg azért, mert ezen előkelő barátok 1486-ban Izabella királynénál fogadtatást eszközöltek ki számára.

(Folytatjuk.)

Léderer Ábrahám.

A haldokló zilahi tanítóképző.

Mikor a miniszter ur a temesmegyei sirlalmas tanügyi állapotokra vonatkozólag az ottani tanfelügyelő közvetett sürgetésére a képviselőházban interpelláltatván, Temesmegyében egy a kor igényeinek megfelelő tanítóképző-int. felállítását kilátásba helyezte, senki sem gondolta a legkevésbé mi képző tanárok, hogy egy újabban szervezendő képző egy már 22 év óta kultur- s különösen, mint éppen a zilahi, politikai missziót teljesítő képző megszüntetését vonja maga után. Nem tekintve azt, hogy boldogult Eötvös J. báró minisztersége alatt az 1868-ik népoktatási törvény 20 tanítóképző felállítását rendeli el s most 24 év után csak 17 tképző lévén, nemcsak a leendő temesmegyei képzőt, hanem azonkívül a fenti törvény értelmében a miniszter ur kreálhatja még kettőt: igazán nem értjük — noha ismerjük az idevonatkozó min. rendeletet — hogy miért esett a miniszter urnak választása éppen a zilahi képzőre.

Teljes készséggel meghajlunk a miniszter ur magas és az egész országra nézve áldásos népoktatási intenciói előtt, akinek négy évi minisztersége alatt beváltott ígérétei a jövőben még biztosabb zálogát

nyújtják, különösen a népoktatásnak még sok tekintetben hiányos s így igen nagy reformokra szoruló nehéz munkájának s a Temes megyében felállítandó képző is egyik dicsősége lesz kulturpolitikai működésének. Ámde másfelől sajnosan kell tapasztalnunk, hogy nálunk egy olyan tetterős miniszter is, mint gróf Csáky Albin, elszomorítóan csekély pénzügyi körülmények miatt — stereotip nem segíthetvén bajainkon, ott kénytelen kötözgetni a sebet, ahol jobban kiabálnak. De hát nem lehetne-e ezen fájdalmat ugyanegy testet érintő s talán épen olyan aktualis jellegű seb továbbgyógyítása mellett megszüntetni? Ha már Temes megyében újabb tanítóképző szervezésének szükségét látja a miniszter ur, miért kell épen a zilahit megszüntetni, mikor Szilágymegyében s általában véve azon a vidéken sem kulturális sem pedig politikai tekintetben a temesmegyeinél fényesebb állapotok nincsenek!

A megszüntetésre vonatkozó s a zilágymegyei főispán urhoz küldött miniszteri leiratban a miniszter ur a megszüntetést főképen a zilahi tképző növendékeinek kevés számával okadatolja. Ott vannak azonban a temesmegyei egyes városok «fényes ajánlatai» is, mert tudvalevő dolog, hogy a zilahi nagyon szűk, régi s már-már használhatatlan rozoga képzői épület eddigi használhatósága is csak Faluvégi igazgató subtilis pontosságának és kiváló rendszeretetének köszönhető, mert kevésbbé pontos igazgatás mellett mint iskola-épület már régen leomlott volna. Ehhez képest már kellett volna Zilahon kép. épületet emelni; de a város «fényes ajánlatokat» adósságai miatt bizony nem tehetett, s mi ny hisszük, hogy a megszüntetésnek csak nem ez az egyedi oka.

Ami pedig a növendékek csekély számát illeti, ha a körülmények tekintetbevétele nélkül csakis a száraz statisztikai adatokra támaszkodunk, el kell ismernünk, hogy a többi képzőkkel összehasonlítva, Zilahon a növendékek száma némileg kevésnek mondható; azonban a létszám évenként átlag 45—50 között váltakozván, ez «csekély» számnak semmi esetre sem mondható, mert:

1-ször tudjuk jól, hogy a hol internatus nincs, oda szülők nem küldik olyan szívesen gyermekeiket, mint a hol mind testi, mind szellemi gondos nevelésük jobban van biztosítva. Ennél talán nem kevesebb előnye az internatusnak az, hogy a közös lakáson kívül a teljes ellátásban sokkal olcsóbbért részesülhet a növendék, mintha az állam által ráfordított költség tehetségéhez és szorgalmához mérten késpénzben kifizettetvén, azon legfeljebb havi 12 frtból magánháznál kellene ugyanazon ellátást megszereznie. Különben az internatus előnyeit s az annak hiányában származó többféle pedagógiai hátrányokat bővebben fejtegetni nem tartozván e cikk keretébe, a dolog megvilágítására csupán ennyit láttunk szükségesnek elmondani.

2-szor szintén ismeretes mindnyájunk előtt a román polgártársaknak utóbbi években tanúsított passzív politikai magatartása, a miből önként következik, hogy a románajku növendékek — nem tekintve a felekezeti képzők legtöbbszörének sokkal hiányosabb szervezetét s így az azokban való könnyebb boldogulást, illetőleg célhozjutást — a zilahi képzőtől mindinkább távol tartották magukat; úgy hogy míg a 70-es évek-

ben a növendékeknek csaknem fele románjuk volt: addig az utóbbi 6—8 évben alig volt 4—5 román növendék. Sokkal jobb lenne tehát, ha a zilahi képzőt a beszűntetés helyett még jobban fejlesztenék s azokat a felekezetiakat, — melyek hiányos szervezetüknél fogva a törvényes követelményeknek meg nem felelnek, mint a melyek az állami képzőknek valóságos paródiái s így a tanítóképzésnek s általában a népoktatás egészséges fejlődésének veszedelmes akadályai — a miniszter ur az immár szép fejlődésű államiak színvonalára kényszeritené emelkedni. Vagy pedig az a felekezet épen a saját érdekében zárja be azt a képzőt, a melyet nem képes a mai kor igényeinek megfelelőleg fenntartani.

3-szor ezekhez járul Zilahon a növendékek csekély számát illetőleg még azon körülmény, hogy az intézet igazán párját ritkító érdemes igazgatója, a ki a fenti körülmények okozta csekélyebb létszám daczára részint a törvény intenczióinak megfelelőleg, részint pedig különösen a tanítóképzés ideális magaslatán állva, mindig csak olyan növendékeket vett fel képzőintézetébe, a kik a törvényesen előirt előképzettségüknél fogva, valamint különösen erkölcsi tekintetben teljesen kifogástalanok voltak. Hiszen minden évben volt az I. évfolyamra 25—30 folyamodó, de ezek közül csak 14—15-öt talált Faluvégi érdemesnek felvételre, s a kik az állandó pontosságban nem voltak eléggé kitartók, időközben távozásra kényszerítettvén, a IV. évfolyamban ezen szám is rendszeren 10—12-re leapadt. Tehát még a fenti körülmények daczára is megszerezheti vala Faluvégi a normalis létszámot, ha az általa nem sejtett kifogásnak eleget akar tenni; de hát akkor miért nem vonták vissza boldogult Trefort miniszter azon ide vonatkozó egykoru rendeletét, hogy a képző-intézetbe átlag 40 növendéknél többet fölvenni nem szükséges?

Van még a min. leiratban a megszüntetés mellett bizonyító fontos ok, melyet szintén nem hagyhatunk szó nélkül. Az t. i., hogy a zilahi képző eddig is távolabbi vidékről kapta növendékeinek nagyobb számát s a környékbeliak csak nagyon csekély számmal vannak képviselve és hogy általában kevés Zilahon végzett növendék maradt azon a vidéken. No ezzel szemben bátran állíthatjuk, hogy a többi képzőkhöz viszonyítva, Zilahon jóval több környékbeli növendék van, mint másutt. Ugyan Kolozsvárrt vagy Sz.-Kereszturon a kolozs-iletőleg az udvarhely-megyéiek vannak-e többségben? Hát Csaktornya, ahol muraközi alig van 3—4 növendék, vagy Znióvárálja nem a távolabbi vidékről kapják növendékeik nagyobb részét? S hogy Zilahon is vannak főképen az igazgató személyes ismeretsége folytán, különösen Udvarhely és Fogarasmegyéből s általában a Jászságból, ez igen természetes dolog; továbbá Göndöcs apát-plébános rendszeren Zilahra küldi, mint szerinte a legjobb hírnévű képzőbe, a békésmegyei tanító-pályára készülöket. De ezekből nem következik, hogy Zilahnak a képzőt illetőleg ne volna közvetlen vidéke ép oly nagy, mint bármelyik más képzőnek.

A mi pedig azon állítást illeti, hogy Szilágy megyében kevés Zilahon végzett növendék keresett alkalmazást, szintén részben kifogásnak kell mondanunk; mert ott azok valamennyi türethetőbb állást igyekeztek megszerezni s hogy egy pár szilágy megyei állami tanítói állást ezekkel szemben

Kolozsvártt végzett növendékekkel töltöttek be: talán nem zilahi képző hibája. Azt pedig, hogy egy jól kiképzett s némi ambícióval bíró tanító 100—200 frtot jövedelmező nyomorult szilágy megyei állásban tengesse egész életét, csak azért, mert Zilahon végzett, nem lehet senkitől kívánni.

Ezekben tehát kimutattuk azt, hogy a zilahi képzőnek ép oly létjoga van, mint bármelyiknek s így csakis egyoldalú információ alapján eshetett a Miniszter urnak azon vidékre lesújtó választása. Mert ha már egy képzőt a temesvári szervezésével — a magunk részéről a népoktatás érdekében károsnak tarjuk ugyan — okvetlenül be kell szüntetni: a félegyházi, znióváráljai, csurgói képzők bármelyikének megszüntetését épen olyan s talán még nyomósabb okokkal lehetne bizonyítani. Pl. vajjon megérezné-e nagyon a hazai népoktatás a félegyházi képző hiányát, mikor a Duna-Tisza közében, a fővárosiakat is beleszámítva, van vagy 11 tanítóképző? Hát talán a znióváráljai képző megfelelő-e egészen a hozzája fűzött kultur-politikai érdekeknek? Vajjon nem lenne-e jobb azt azon a vidéken egy nagyobb városba áthelyezni, a hol az amugy is jobbára tótajku növendékeknek a hazafias középosztályi folytonos érintkezésük lévén, a tanári testület által elhintett mag a magyar eszme számára sokkal jobb gyümölcsöket teremne?

Végül a zilahi képző ez idei II—IV. évi tanfolyamának 42 növendéke van s az I. évfolyamra folyamodók a successiv beszüntetés értelmében fölvehetők nem lévén, a kolozsvári képzőtől is nagyrésztben elutasítottak. Tehát ez évi létszám is — a miniszteri indokolás ellen igazolásaképen — jóval több lett volna a 60-nál.

Ime több kommentárra nem szoruló, kétszeres bizonyítéka a zilahi képző szükségességének!¹

B. F.

ISMERTETÉSEK.

Ausztria és Németország tanítóképzése.

Weissenfels.

(Folytatás.)

Berlinből utam a történelmi nevezetességű Wittenbergán keresztül vitt, majd a pedagógiai híró Hallét érintettem és nemsokára célomnál voltam: *Weissenfels* ben.

Közelében vannak Merseburg, Lützen, Lipcse híres csatahelyek. Nagyon alkalmas is e vidék csatahelynek. A szászországi hegyek és a thüringiai erdő nyulványai itt végződnek, síkság és alacsony dombok váltakoznak. *Weissenfels*nél az emelkedések már magasabbak.

Maga a város a Saale partján, lejtőn fekszik. Erdeje nincs sok, de szántóföldjei termékenyek. Ha a hegyoldalon felsétálsz, sok füstölgő kéményt látsz, mert kifejlett ipara van. Külseje városias, a nélkül, hogy szép volna.

¹ L. ez ügyben az irodalmi (lapszemle) és az okíráttári rovatot.

Tanítóképzője porosz kir. ev. tanítóképző, ugyanoly szervezettel, mint a berlini, körülbelül ugyanannyi növendékkel (100 körül). A porosz miniszteri engedély még nem volt a kezemben, mikor Seeliger igazgatóhoz mentem csütörtökön reggel, kérvén őt, engedné meg nekem intézetéhez a hospitálást. És Seeliger igazgató, miután bemutattam ajánló leveleimet, minden akadékoskodás nélkül megengedte azt.

Az épület, melyben az internátusos tanítóképző, a praeparandia és a gyakorló iskola van, régente kolostor volt, de a mostani célnak is teljesen megfelelő annál inkább, mert jó nagy kertje van. A képző alapítása még a múlt századba, 1794-be esik. Nagyobb lendületet akkor vett, mikor Harnisch került az élére, 1812—42-ig. Egy emléktábla hirdeti itteni működését. A gyakorló-iskolai tanítás itt is úgy van szervezve, mint Berlinben: a tanítást magok a növendékek (primánusok) végzik. Csakhogy itt két gyakorlóiskola van, egy 4 osztályu (8 évfolyam) osztott és egy osztatlan. Az előbbiben több mint 300 tanítvány van, az utóbbiban 32; ennek állandó tanítója is van, fiatal segédtanító. Az osztott iskolába a város intelligentiája küldi a gyermekeit, a legjobb városi iskolák közé tartozik, az osztatlanba szegényebb gyerekek járnak, kik tanítási díjat nem fizetnek, sőt könyveket is ingyen kapnak. És eme két intézetben magok a növendékek tanítanak, még pedig, a mint a tapasztalat mutatja, sikerrel.

9—10-ig délelőtt az osztott gyakorló-iskolát néztem meg.

Minden osztályban számtant tanítottak Hentschel-Költzsch szerint. Költzsch tanár volt a felügyelő. Egyik osztályból a másikba mentünk; a tanító, a gyermekek köszöntek és tovább folyt a tanítás. Mindenütt a legjobb fegyelmet, élénk, ügyes munkálkodást láttam. Feltűnt, hogy itt nemcsak a megértésre, de ép oly mértékben a begyakorlásra is törekedzenek. Talán kevesebbet körülményeskednek a magyarázattal, hanem inkább biztosítják az elsajátítást. (Nálunk az utolsó tizedekben az ellenkező szokás van.) Az egyik magasabb leányosztályban a felügyelő tanár egy leánykának, ki nem vigyázott, megczibálta a fülét, mire a leány jó ideig sirt. — Egy-két helyt maga is belefogott a tanításba, a hol nem egészen helyes eljárást látott. A tanító növendék minden leczkére írásbelileg is készül, a felügyelő szaktanár megvizsgálja a füzetet. Ily utón-módon a porosz képzők növendékei igazi praxisra tesznek szert. Nemcsak kóstitolnak a tanítás gyakorlatából, de önálló, felelősséggel járó tanítást végeznek. Az osztatlan iskolát későbbben ismertetem.

Ezután egy földrajzi órában voltam a képző legelső osztályában. A szülőföldet ismertették. A tananyag elrendezése úgy történt, mint nálunk is: a közelebbiről a távolabbira való elv szerint. Az új tananyag közlése érdekes, eleven volt. A tanár a térképhez lépett és vagy közölt, vagy kérdezett. Térképet körülbelül annyit készített, mint nálunk szokás. Domború térképet nem láttam. A térképkészítés tekintetében tehát nem történik itt annyi, mint Németország más államaiban. A földrajz tanára, Bach, jól emlékezett vissza a hetvenes évek

elején itt időzött magyarokra, még egy magyar nótát is tudott. Különösen Groó Vilmos, jelenlegi kir. tanácsos és tanfelügyelő nevére emlékezett.

Délután egy német órán voltam a II. osztályban; olvasókönyvül a Kehr-Kriebitzsch félt használják. A hazafias lyrikáról volt szó. Szavalták Arndt, Schenkendorf, Hoffmann v. Fallesleben, Körner hazafias dalait oly hévvel, hogy lehetetlen, hogy a legnagyobb hatása ne lett volna az ifjakra. Némely költeménynél egy-egy versszakot egyedül egy növendék, az utána következőt az egész osztály mondta a tanárral együtt karban és ez rendkívüli hatást tett. (Was ist des deutschen Vaterland? Wer ist ein Mann? Der Gott der Eisen wachsen liess . . . Traue Liebe bis zum Grabe, stb.) Az elmélettel nagyon röviden végeztek.

3—4-ig még egy módszertani órán voltam, melyben az igazgató a katechismus methodikáját tanítja. Többnyire bibliai dictumokból, mint példák, indult ki, melyekből levonta a módszeres eljárás szabályait. Az igazgató magatartása nagyon komoly, a növendékek tanítás közben meg sem moczczannak, folyton ő rá szegzik tekintetüket; fecsegésről, vagy kényelmes ülésről szó sem lehetett: valódi porosz fegyelem van itt az iskolában is. Talán kevesebb szabadság, de több rend. Valamint a gyakorlóban, úgy a képzői tanítás alkalmával is azt tapasztaltam, hogy itt kevesebb tudományt tanítanak, de több tudást. A mit a fiuk megtanulnak, azt egészen alaposan tudják. Gyakorlati, hasznavehető anyagot sajátítanak el, nem tudományos rendszert és felületességet.

Másnap ismét a gyakorlóiskolában voltam két órán át és kiváltképp az osztatlan iskolát kísérem figyelemmel. A nyolcz évfolyam 4 csoportra van osztva. A IV. csoportban csak az első évfolyam van, a III. csoportban a 2-ik és 3-ik; a II. csoportban a 4-ik, 5-ik és 6-ik; az I. csoportban a 7-ik és 8-ik évfolyamok. Minden órában minden csoport foglalkozik; némelykor két csoportot egyesítenek. Egy számtani órában például a foglalkoztatás ekképen történt:

Az I. csoportot (7—8 év) egy segítő (helfer) tanította. Ez a segítő mindig az utolsó, vagy utolsó előtti évfolyambeli (osztatlan iskolai) tanítványok közül vétetik; a tanító (intézeti növendék) kezébe nyomta a Hentschel-féle számtani példatárt, kijelölte neki a gyakorlandó pensumot és a segítő megkezdte munkáját. A könyv szerint intéz kérdéseket tanuló társaihoz, egyik-másik megfelel rá; ha egyik sem tudja, a segítő magyarázgat, segít kevéskét. Akkor éppen a különnevező jú törteknek egyenlő nevezőjüekké való átalakítását gyakorolták fejszámoláskép többnyire tiszta számokkal, bámulatos gyorsan és ügyesen végezték a feladatokat. És ha kérdezte a segítő: «Hogyan számítottad?» A tanítvány szépen elmondta az eljárást. Tehát a hátulsó 1—2 padban a segítő serénykedik. A II. csoport előtt (4. 5. 6. év.) a tanító áll és szintén a törtekről tanít. A III. csoport (2. 3. év) csendesesen foglalkozik, kivonási feladatokat végez; IV. csoport (1. év) a palatáblára irogatva összeadási műveleteket végez: $1 + 2 = ?$ $1 + 3 = ?$ stb. A tanító nem zavartatja magát a segítő által, a segítő sem a tanító által. Élénk, eleven a munkálkodás, a mely $\frac{1}{3}$ óráig szakadatlanul folyik. A kis

kaplárnak ép úgy engedelmeskednek a közlegények, mint a tisztnek. Mikor vége az első harmadórának, a munkabeosztás megváltozik, a tanító is más csoport élére kerül, a segítő is, a csendes foglalkozás is másoknak jut; de a kép ugyanaz. Így van aztán a harmadik $\frac{1}{3}$ órában is. Ekkor néhány percnyi szünet következik, a gyermekek minden óra után katonás rendben az udvarra mennek. Csengetéskor ismét bejönnek. Mindez pillanat műve.

Egy másik alkalommal német nyelvi óra volt. Az I. és II. csoportnak csendes foglalkozásul írásbeli feladata volt; le kellett írniok a táblára írt kérdések alapján a szélrózsát; a III. csoport előtt a segítő állott és az ABC könyvecskéből olvastatott oly komolyan, mint egy öreg mester; a IV. csoportot a tanító egy kis versikére tanította: Alle Vögel sind schon da, alle Vögel, alle... Ekkor az óra (ez délután volt) nem harmadokra, hanem felekre volt osztva.

Én az osztatlan iskola iránt különösen érdeklődtem és meggyőződtem, hogy a kitünő disciplina mellett a segítőnek (13, 14 éves fiu) valóban hasznát lehet venni és nagyobb eredményt elérni, mintha csak egy egyén, a tanító, foglalkozik közvetlenül egy-egy csoporttal. Seeliger igazgató is kiváló gondot fordít az osztatlan iskolára, lévén ez szerinte mintája egy jó porosz falusi iskolának (az osztott pedig egy jó városi iskolának.)

Hospitáltam még több órán, így egy földrajzi órán, a képző II. osztályában. Franciaországról volt szó és részletesebben ismertették, mint nálunk szokták.

Voltam aztán a többi között egy német órában is, melyről körülményesebben kell megemlékeznem.

Ebben az órában csupán a Hohenzollern házra és történetére vonatkozó olvasmányok tárgyaltnak egy külön a legújabb időben készült olvasókönyv alapján. A olvasókönyv címe: «Ergänzungen zum Seminar-Lesebuche, I. Vaterländisches.» A második rész még nem jelent meg.

Ezen olvasókönyv a porosz kormány megbízásából készült. A címé után nem is gyanítaná senkisé, mit tartalmaz; de nyissuk fel: 1. Hohenzollern szavak, 2. a nürnbergi várgróf, ... 1417. 4) Frigyes Vilmos, a nagy választó fejedelem. És így megy a 42 fejezet egészen a jelenleg uralkodó Hohenzollernig és ismét Hohenzollern-jelszavakkal végződik.

Talán mondanom sem kell, hogy egyéb célja nincs a könyvnek, mint első sorban a Hohenzollern ház iránti hűséget, továbbá a haza iránti szeretetet, a törvényes rend iránti tiszteletet a tanítóba mélyen, kiolthatatlanul belevésni. Bizonyára ennek a könyvnek szerkezete összefügg a német császár azon híres nyilatkozataival, hogy a német iskola első sorban hazafias, német nevelést nyújtson; a tanuló ne görög, latin, avagy más, de mindenkéül germán szellemet szívjon magába. És egy német császár szava nem vész el nyomtalanul, (II. Vilmos saját nyilatkozata.) Kiadta a jelszót, ime, már a tanítóképzőkben is megvan a nyoma.

Hogy mily fontosságot tulajdonítanak e tárgynak, legjobban bizonyítja azon körülmény, hogy mindenütt maga az igazgató tanítja.

Seelieger igazgató épen II. Nagy Frigyes tárgyalását kezdte meg. Olvastatott, aztán pontonként magyarázgatott, röviden, gyorsan előrehaladva, csak oly pontoknál állapodva meg, a melyek kiválóan alkalmasak mély hazafias érzelem ébresztésére.

De hogy csak néminemű fogalma legyen az olvasónak az olvasmány tartalmáról és egyáltalában ezen különös tanítási óra fontosságáról, az olvasmány tartalmát kell röviden közölnöm. Címe: «Nagy Frigyes nézetei a fejedelmi hivatás lényegéről.» Nagy Frigyesnek egy 24 éves korában irt politikai iratából, továbbá a későbbi Antimachiavelli-jéből és más politikai irataiból tartalmaz idézeteket. Ime a következő részletek:

«... Ha elmékedéseim oly szerencsések volnának, és a fejedelmek füléig törhetnének maguknak utat, úgy igazságot találjanak bennök, mint a milyeneket sohasem hallottak udvaronczaik, hízeltgőik szájából és talán bámulatukra tapasztalni fogják még azt, hogy ezek az igazságok egykor melléjük a trónra fognak ülni. Hadd tudják meg a fejedelmek, hogy hibás alapelvek Európa szenvedéseinek méregforrása. A legtöbb fejedelem azon véleményben van, hogy az Uristen kizárólag saját nagyságuk, boldogságuk és hiúságukra való kiváló tekintetből teremtette azon embertömegeket, melyeknek üdvössége rájuk van bízva és hogy alattvalóik csak arra vannak rendelve, hogy a fejedelmi szenvedélyek eszközei és szolgálói legyenek. (Célzás kiváltkép Franciaországra.) Ebből származik áldicsőség utáni sóvárgásuk, az erős vágy, mely mindent magához akar ragadni; a súlyos terhek, melyeket népeikre rónak; restségük, gőgjük, igazságtalanságuk, zsarnokságuk és mindazon bűnök, melyek az emberi természetet lealacsonyítják. Ha a fejedelmek ezen első tévedést kiverhetnék a fejükből és komolyan kutatnák állásuk eredetét. akkor látnák, hogy azon rang, melyre oly féltékenyek, hogy felemeltetésük (dass ihre Erhebung) csak a népek műve; hogy a népek azon ezrei, kik rájuk vannak bízva, semmi esetre sem akartak egyetlen egynek a rabszolgáivá lenni, hogy az mennél félelmetesebbé és hatalmasabbá legyen; hogy nem azért hódoltak meg polgártársaik egyikének, hogy azután szeszélyeinek áldozatai és önhatalmaskodásának játékszerei legyenek: hanem, hogy azt választották ki maguk közül, a kit a kormányzásra legigazságosabbnak, az atyai uralkodásra legjobbnak tartották; a kit legemberszeretőbbnek, hogy szükségben vigasztalásul és segítségül szolgáljon; a kit legvitézebbnek, hogy az ellenségek elleni védelemre való legyen; a kit pusztító háboruk elkerülésére legbölcsebbnek; az államhatalom sikeres képviseltetésére és fentartására legképebbnek ismertek fel.»

Ily magasztos felfogással folytatja N. Frigyes meghatározását annak, mi a fejedelem valódi hivatása. Hasonlóképen «Antimachiavelli»-jében. Ebben foglaltatnak azok az ismeretes végkövetkeztetései: «A fejedelem tehát nem korlátlan ura, hanem csak első szolgája az államnak.» Egy 1777-ből származó politikai tanulmányban a leghatározottabban fejezi ki a fejedelmi jog eredetét. «Figyelembe veendő, hogy az egyedüli ok, mely az embereket arra bírta, hogy maguknak feljebbvalókat válaszszanak, a törvények megtartása volt. Ez a

souveranitás valódi eredete. A feljebbvaló (fejedelem) tehát az államnak csak első szolgája volt. A különböző kormányformák csak különböző fajtái egy és ugyanazon alapgondolatnak. A monarchiának is különböző alsóbb fajtái vannak . . . . . Ha azt akarják, hogy a monarchia győzzön a respublica fölött, akkor a monarchiának megfeszített erővel azon kell lenni, hogy azt a feladatot, a melyre hivatva van, teljesítse is.» Nagy Frigyesről 10 o l v a s m á n y v a n 38 oldalnyi terjedelemben; az adatok egyenes kutforrásokból vannak merítve.

Elgondolhatni, mily részletesen ismerkedik itt meg a leendő tanító nagy uralkodóival. De elgondolhatni azt is, mily hatást tett rám épen a fent idézett résznek a tárgyalása. Ezek után nem csodálkozom többé azon, hogy a poroszokban a hazaszeretet annyira össze van forrva uralkodóiknak tiszteletével, szeretetével.

A mi a népek a fejedelmekhez viszonyát illeti, a poroszok szerencsésebbek voltak mint mi. Ő nekik már a történet fonalán elég alkalmuk van a fejedelem iránti hódolatot, szeretetet ápolni. Elég szomorú, hogy az nálunk másképen van. Bizony nekünk, magyar történettanároknak sokkal nehezebb a feladatunk, a mikor a közelebbi múlt századok eseményeiből akarjuk a fejedelem iránti meleg ragaszkodást az ifjakban megerősíteni.

Mert hát, a mi érzelmeinkkel ellenkezik, azt nem taníthatjuk lelesítőleg, érzelem ébresztőleg. A hazafiságnak, az uralkodó iránti tiszteletnek nagy mértékben való ápolása pedig nálunk igen szükséges volna. E célból ilyen olvasókönyvek készítése nálunk sem volna felesleges; de az anyagot másképp kellene megválogatni.

Legyenek abban leírva a 67-es kiegyezés és a koronázás magasztos jelenetei, az ez idő óta felmerült események, a melyek a jelenlegi dicső uralkodó és a nép közötti benső jó viszonyt feltűntetik. Én ezen kor eseményeinek tanítását tartom a legalkalmasabbnak a fejedelem iránti tisztelet, hódolat és szeretet érzelmének felébresztésére. Azonkívül a hősi hazaszeretet ápolására legyenek ez olvasókönyvben egyes fejezetek nemzeti hőseink, férfaink történetéből is; de csakis okmányilag bizonyítható, hiteles adatok!

Az óra végén Seeliger igazgatónak örömemet fejeztem ki a fölött, hogy alkalmat adott nekem ezen az órán megjelenni. És az igazgató ezt nyomban azon megtoldással: «Vegyék ezt szívökre» buzdításul az ifjuságnak is elmondta.

A weissenfelsi tanítóképző butorzat, tanszerek tekintetében is kifogástalan berendezésű.

Mindent megtekintvén, azon meggyőződéssel távoztam, hogy a weissenfelsi képző kitünően végzi feladatát és ha minden porosz képző olyan, akkor kitünő tanítókat nevelnek.

Krausz Sándor.

(Folytatjuk.)

IRODALOM.

Válasz Bökényi Dániel úrnak.

E folyóirat májusi számában Bökényi Dániel úr a méltatlankodás hangján replikáz arra az ismertetésre, a melyet én ugyancsak e folyóirat márczius-áprilisi füzetében az ő A Magyar ABC-és Olvasókönyvek Történeti Fejlődése című könyvecskéjéről írtam. Bökényi úr az én bírálatomat merő tévedésnek mondja. Feltűnő azonban, hogy ismertetésének azon pontjait, a melyekben könyvének egynémely jelességeiről elismerőleg szólok, méltóknak tartotta arra, hogy beleilleszsze abba a csokorba, a melyet rendkívül ügyes kézzel kötött a napi és időszakai sajtónak az ő könyvéről írt bírálataiból. Én, ha neki vagyok, azt nem tettem volna. Először azért nem, mivel nálunk egyáltalán nem igen szokás, hogy maga a szerző adja ki egy külön füzetben a kritikákból kiragadott dicsériadákat. De legkevesbbé tallóztam volna az oly bírálat mezején, a melyen «tévedések» teremnek, a mely bírálat ellen kénytelen vagyok síkra szállani. No de ez izlés dolga és szorosan a mi ügyünkre nem is tartozik. Nézzük azonban, mivel bizonyítja Bökényi úr állításaim téves voltát.

Legelőször is a következőn ütközik meg: Bevezetésül az említett ismertetésemben azt találtam mondani, hogy most kevés olyan könyv jelenik meg, mely a tanítás elméletével foglalkozik, hogy hiányzik a népiskolai tanításban az előzetes, céltudatos megfontolás s hogy azért ki van téve annak a veszedelemnek, hogy szellemtelen kézművé sülyed alá. A Máramarosi Tanítóegyesület ennek a tudatában lehetett s a pályakérdés kitűzésével hozzá akart járulni a népiskolai oktatás átszellemítéséhez. Erre Bökényi úr egyebek közt ezt mondja: «Átszellemítést eredményező munka megfejtsére adni fejemet nem volt szándékomban . . . . . Az imént lezajlott Comenius-ünnepélyek mutatták a példát, a dicső és nagy alakot, a kinek nevével állhat szoros kapcsolatban az átszellemítés ereje. Ily működési pálya megfutasához lelki adományok, fényes talentumok szükségesek, miknek pedig szerény magam — érzem — hijával vagyok.»

Már megbocsát Bökényi úr, de itt határozottan az ő részén van a tévedés. A Máramarosi Tanítóegyesületről igenis állítottam, hogy a pályakérdés kitűzése által nyilván azt akarta elérni, hogy a népiskolai tanítást tudatossá tegye. De eszem ágában sem volt Bökényi urat «egy comeniusi pálya megfutasához szükséges fényes adományok» birtokában mondani, eszem ágában sem volt az ő könyvéről azt állítani, hogy alkalmas hozzájárulni a népiskolai tanítás átszellemítéséhez. De ha ő mégis effélet olvasott volna ki az én soraimból, úgy ezennel minden félreértés kikerülése végett urbi et orbi kijelentem, hogy az én meggyőződésem szerint Bökényi Dániel úr könyve távol van attól, hogy a népiskolai tanítás átszellemítéséhez hozzájáruljon. Evvel tehát tisztában volnánk.

Bökényi úr legelőszőr is azon állításomért apprehendál meg, hogy az ő könyve nem az, a minék magát nevezi, a magyar ABC és olvasókönyveknek nem teljes és összefüggő történeti fejlődésének a feltüntetése, hanem csak egy néhány ABC-nek az ismertetése és méltatása. Ezt Bökényi úr határozottan tagadja. Szerencsére e fölött nem kell hosszasan vitatkoznunk; hogy kettőnk közül kinek van igaza, annak az eldöntésére idézhetek olyan auktoritást, a kiből megbízik Bökényi úr is. Ez az auktoritás nem más, mint Bökényi úr maga. Ellenkritikájában t. i. Bökényi úr a maga könyvéről egyik helyen ezeket mondja: «A mit találtam itt-ott, úton-útfélén, felemeltem, megvizsgáltam, elhelyeztem, következtetést vontam, tán némely helyen bírói székét tartottam s mindezekhez a gondolatot, a mi lelkem mélyéből fakadt, hozzáilleszttem elbeszélő modorban csak azért, hogy unalmas ne legyek; munkám ennyiből állott.» Hát nem ugyanazt mondja-e itt Bökényi úr is egy kis körülírással, a mit én állítottam? Az ABC teljes, hézagtalan történetének a megírásához nem elég ám az a pár ABC, a mit az ember «talál itt-ott, úton-útfélén» (értsd: a szigeti ref. lyceum könyvtárában); ahhoz okvetetlenül szükséges, hogy az ember keressen és összehordjon minden idevágó anyagot. Dr. Kiss Aronnak A Magyar Népiskolai Tanítás Története című könyvéből, a melyet szerző — a mint maga bevallja — annyi haszonnal forgatott, az efféle monografiák módszerére nézve is tanulhatott volna jó sokat.

Ebből az okból ered Bökényi úr könyvének felekezeti egyoldalúsága is. Isten mentsen, hogy én szerzőt ez irányban szándékosággal vádoltam volna; nem, hanem könyvén nagyon is meglátszik, hogy szerzője csak a kis egy református főiskola, vagy mondjuk: református főiskolák könyvtáaira szorítkozott. Mivel például a szigeti lyceum könyvtárában a Libellus Alphabeticus-nak, a katolikus iskolák ABC-jének, egy példánya sem volt meg, azért az nincs is ismertetve a Bökényi könyvében. De nevezhetjük-e hát teljesnek az ABC-k olyan történetét, a melyben az ilyen fontos könyv éppen csak névvel van megnevezve?

Legfurcsább azonban az, a mit Bökényi úr ama kifogásom megerősítésére felhoz, hogy nem foglalkozik az ő könyvében a normális szavak módszerével. Azt törekszik ugyanis bebizonyítani, hogy «a normális szavak módszere benne van az írva-olvasatásiban. Mikor hangot, betűt ismertet az oktató — úgymond — rendszeren egy tárgyi fogalommal bíró szót mondat vagy mond és bontatja fel hangtanilag elemeire. Ez, kérem szívesen, az alapszó-módszer dülőjébe illő szellemi parcella. Nem szeretném külön kezelő módszerként látni a normál-eljárást, mert egymagában beteges színűvé tenné oktatási eljárásunkat. . . . Nem kívánom, hogy hazánk földén lábra kapjon.» Erre Bökényi idézi az ő könyvéből mindazt, a mit ott Farkas Dezső ABC-jéről, a magyar iskolakönyv-irodalomban a normális szavak első képviselőjéről, elmond, hogy t. i. csinosan van kiállítva, hogy hatvannyolcz oldalra terjed, hogy képek vannak benne, hogy alkalmas eszköz a tiszta kiejtésre és helyesírásra való szoktatásban, (mert pl. a cs-vel irandó szavak mellett ad olyanokat is, a melyeket ts- vagy ds-sel kell írni, pl. ints, fáradság

stb) s hogy mindenik olvasmányának erkölcsi háttere van. Aztán így végzi: «Ennyi az, a mit Farkas Dezsőről írtam munkám 118. lapján. Azt vélem, nincs más bűnöm, minthogy (helyesebben: mint hogy) nem szólítottam keresztnevén a gyermeket. A normálszavas módszer az írva-olvasatóval együtt érdemli meg figyelmünket. Emettől különválva nem jó. Egymáshoz őket ikertestvériség fűzi.»

Erre a következőt kívánom megjegyezni. Először is nincs igaza Bökényinek, mikor a normálszavak módszerét csak jelentéktelen dolgokban mondja eltérőnek az írva-olvasató módszertől. Merőben eltérők a két módszernek az utjai. A normálszavak módszere egész szavakat mutat be a tanulóknak, ezeket felbontja elmeikre, hangokra, illetőleg betűkre, s az így nyert betűket új kombinációba hozatja, új szavakba rakatja össze. Az eljárás tehát elébb analtikus, azután szintetikus. Az írva-olvasás ellenben csak hangokat, illetőleg betűket mutat be s ezekből rakatja össze a szókat; eljárása tehát tisztán szintetikus. Továbbá a normálszavak módszere koncentrálni akarja — a számtan kivételével — az első osztálynak minden tananyagát. Ez oknál fogva csakis oly szavakat mutathat be, melyek a beszéd- és értelemgyakorlatokra alkalmas tárgyagnak a nevei, oly tárgyakéi, melyeket a gyermekek könnyű szerivel rajzolni is tudjanak. Ez, azt hiszem, elég fontos elvi jelentőségű eltérés arra nézve, hogy ne lehesen e kétféle módszerrel egy füst alatt végezni. Aztán meg, ha a normálszavak módszere «annyira benne van az írva-olvasatásban», ha «annyira ikertestvériség fűzi őket egymáshoz», miért jön Bökényi úr úgy tűzbe, miért perorál olyan ellenszenvesen a normálszavak módszere ellen, hogy így beteges színűve tenné oktatási eljárásunkat,» úgy «nem kívánja, hogy hazánk földén lábra kapjon.»

De feltéve, hogy Bökényi úr ellenszenve a normálszavak módszere ellen igazolt — kérdem: lehet-e a szerző subjectiv érzelme vagy vélekedése ok arra nézve, hogy egy egész fontos irányt hallgatással mellőzzön? Miért nem mondta el Bökényi mindjárt az ő könyvében a normálszavak módszere elleni aggodalmait, gáncsait? Miért tartogatta azokat későbbre, az én bírálatom ellen írt replika számára? Hiába kiált fel Bökényi úr, hogy «nincs más bűne, mint hogy nem szólította keresztnevén a gyermeket.» Bizony nem szólította ő azt sem a kereszt-, sem a vezetéknevén. Merné-e Bökényi úr állítani, hogy valaki, a ki a normálszavak módszeréről elébb semmit sem tudott, kellő tájékozást nyerhet felőle az ő könyve nyomán, annak a nyomán, a mit ő ott a Farkas Dezső ABC-jéről elmond? Olvassa el azt bárki elfogulatlanul, hogy hogy van-e abban a normálszavak módszerének a kriteriumaiból csak egyetlenegy jellemző vonas is. Már csak megmondom Bökényi úrnak, ha még jobban ráharagítanám is a normálszavak módszerére, hogy én miként vélekedem a dologról. Azt hiszem, Bökényi úr az ő könyvében azért nem számol be evvel a módszerrel is, mert elébb azt nem igen ismerte s most ezt a hibát úgy akarja helyreütni, hogy a normálszavak módszerét pocskékká is teszi, de meg ki is tagadja a vilagból.

Arra a kifogásomra, hogy Bökényi nem mérte össze a különféle módszerek magyarországi képviselőit a külföld úttörőivel, a replika

nagyszavú, hazafias szónoklattal törekszik visszavágni. «Mi szükség van arra — úgy mond — elhíttetni magunkkal, hogy nem hazai talajon állunk. Ez okoz lelkesnek legfőbb gyönyörűséget, hogy sikerült minden kölcsönkérés, elzalogosítás, plagizálás nélkül tősgyökeres magyar italt gyártani. Vajha egyéb témákkal is sikerülne ilyen tiszta kézzel dolgozni.»

De mire való ez a hazafias hevület? A tudománynak egyedüli feladata az igazság kiderítése, nem pedig az, hogy akár a nemzeti, akár a felekezeti elfogultságot legyíngesse. A mi esetünkben ki kell mutatnia, ki volt ennek meg annak a módszernek a megteremtője, ha magyar, ha német, ha francia, az mindegy — és helyre kell igazítania, ha e tekintetben netalán tévedések fészkeltek volna be magukat a köz-tudalomban. Lám, Révész Imre is volt olyan jó hazafi, mint Bökényi úr, de azért nem áttalotta Dévay Bíró ABC-jét Luther kis káthéjával vetni össze. És hányszor tesz hasonlót a fentnevezett munkájában Dr. Kiss Áron, a kinek jó hazafiságában szintén nincs okunk kételkedni. Ha pedig valamely magyar ABC-író bizonyos tekintetben megelőzte a külföldöt, mint teszem Szőnyi Nagy István a hangoztató módszerrel, annál több okunk van őt a német első hangoztatókkal összemérni és kimutatni a mi szerzőnk prioritását. Hisz annál nagyobb a mi dicsőségünk, annál jogosabb a mi nemzeti önértetünk. De a külföldi úttörők agyonhallgatásában nemcsak hogy tudományos virtust nem látok, hanem hazafiuít sem.

Végezetül szolgálók Bökényi úrnak egy pár idézettel, egynéhány szál stilusi mákvirággal, hogy okulhasson «a borzasztó képzavarok gyászos vergődésén» s hogy bebizonyítsam e lap olvasói előtt, milyen zavaros és bombasztikus Bökényi könyvének a nyelvezete. Bírálatomba ez idézeteket a szerző iránti kíméletből nem vettem fel. De ellenbírálataiban Bökényi úr egyenesen követeli, hát legyen meg az ő kívánsága szerint. «Számolnunk kell azzal a tudattal, — így ír az 5. lapon — hogy az akadályok, nehézségek legióját öbbszörösen súlyos szokottlenni az alaprakás munkájában.» «Érezték annak a tudatát ők (t. i. elődeink) is, hogy a közoktatás oly nemzeti erőforrás, a melynél a szertekalandozásnak, tapogatózásnak nincs helye, mert nemzedékre kiható súlyos következmények, ködfoltoknak valhatnak szülő okaivá.» (Ugyanott) «Ha van az oktatásnak ága, melynél a lélektani indokok soha nem téveszthetők szem elől, éppen a nemzeti iskola az, melyet úgy kell szervezni, hogy az a lélektan üde légkörén át, a tisztán nemzeti, vallás-erköcsi érzelmek talajában nyujtsa gyökérszálaikat, s onnan vegye tápláló erét.» (6. l.) «Szinte megvédelmezni látszik a szörnyet, mely annyiszázadokon át bűnbakja, ijesztő réme volt oktatási rendszerünknek.» (43. l.) «Simon Antal az abc kultuszának a porondjára lépett.» (56. l.) «A gyermekkor gondtalan éveiről álmodozva . . . lelki szemek előtt látjuk elvonulni mindazokat a képeket, mikhez iskolászkodásunk első éveiből nyerjük a legkellemebb emlékeket a hamisítat-

lan csatolmányokat» (73. l.) «Ha a régiéknél az iskola tan-szelleme a maga teljességében jó lett volna, akkor a mai iskola nem lenne az előítéletek rapszodiája.» (129. l.) Két ujjbkkori ABC-ről írván, egyebek közt ez mondja: «Benne a magyar nép élénk észjárását, eszmeörét gyermekek kezébe szánt első olvasókönyvecskében *miniatur* (a 74. lapon pedig «*miniatur*») alakban látjuk tetszetős formában átírva.» Lejebb pedig: «A ma tulnyomólag a magyar nép lelki világából van átültetve, inkább: észserüleg; emez az emberanyag szívvilágából: paedagog-szerűleg.»

De elég! «A nehézségek többszörösen súlyos legiója; az erőforrás, a mely a nemzedékekre kiható ködfoltoknak a szülő oka; a gyermek-kori képek, a melyekhez emlékeket és hamisítatlan csatolmányokat nyerünk, a paedagog-szerű emberanyag szívvilága» stb. stb. . . ezek mind olyan pyramidális mondások, a melyek mellett elhalványul az a bizonyos «holdfény, a melynek illata hegedül,» oly mondások, a melyek talán magát Bökényi urat is meggyőzik arról, hogy igazam volt az ő stilusáról azt mondani, hogy puffadt s hogy tömérdek benne a képzavar.

Radó Vilmos.

Könyvismertetések.

Az első osztály teljes vezérkönyve, Herbart-Ziller rendszere nyomán, Irta *Dreissziger Ferencz*, 289 l. Ára 2 frt. Kapható szerzőnél Adán (Bácsm.)

Legegyszerűbb lesz érdemes kollegám könyvét beosztása szerint haladva ismertetnem.

Az előszó után, melyben szerző elsorolja az általa használt forrás-műveket is, 26 oldalra terjedő bevezetés következik, mely az elmélet és gyakorlat viszonyáról beszél. Ez a rész a vezérkönyvből kimaradhatott volna, mert bár érdekes, de nem tartozik a vezérkönyvhöz. Igen helyesen mondja különben, a teoriát a prakszissal össze kell kapcsolnunk.

A tulajdonképeni vezérkönyv elméleti és gyakorlati részből áll. I. szakasz: A népiskolai tananyag kiválasztása. Cél a vallásos nevelés. Kár, hogy a nevelés ideáljának a kor uralkodó eszméi szerint való módosulása ellen szerző küzd, de kevésbé érvel. Nehéz is itt az érvelés, mert hiszen tény, hogy az ember saját képére akarja nevelni gyermekét s az embernek képe más ma, mint volt az előtt csak 100 évvel is. Sőt nem tagadható az a történelmi tény sem, hogy maga a katólikus pedagógiai és valláserkölcösös jellem is más ma, mint volt a nagy eszmei forrongása idején, avagy a középkorban. A biblia nem változott, de mást olvasunk ki belőle ma, mint olvastak pl. a keresztesháborúk idején. Szerző szól a sokoldalú, egyenletesen működő érdekről, mint a nevelés céljáról, de annak fogalmát nem fejt ki, a mi azért mulasztás, mert bizony nálunk még sokan nem tudnak a Ziller-féle érdekről semmit se. A tananyag kiválasztásánál H.-Z. szerint irányadó a kulturhistoriai fokozat, mivel a gyermek ugyanazon művelődési fokon megy át, míg

emberré nő, mint a melyeken átment az emberiség. Ziller 6 fokozatot különböztet meg s ezen átvezeti a népiskolai gyermekeket. Hát föltéve, hogy e 6 fokozat az emberiség fejlődésének teljesen megfelelő s örök időkre igaz — a mit én nem fogok rá — : akkor is nagy kérdés, vajjon a gyermek 12 éves koráig átvezethető-e azokon a fokozatokon, melyeken az emberiség mai fejlődéseig átment? és vajjon a mai gyermek fejlődése évről-évre éppen ama 6 fok szerint történik-e, hogy mi baj nélkül ráadhatjuk egy évig az egyik fokozat ruháját, aztán a második szegény gyermeknek nem a testére, hanem a lelkére? — Nem akarok hosszasan foglalkozni e kérdésekkel, de hibának láttam, hogy szerző, ki a bevezetésben a prakszis annyi káros oldalát felfedezte és kimutatta, kedvencz teoriájának egyetlen hibáját nem ismerte fel, még csak — mint én teszem — nem is kutatta. Pedig a teória is lehet hibás s annak hibája is megrontja a nevelést. Az sem hallgatható el, hogy H.-Z. szerint az 1. kulturhistoriai fok az, melyen föltétlen tekintélyt ismerünk még pedig gyermeked bizalommal; és azt látjuk, hogy e foknak a népmesék s Robinzon felelnek meg. Hogyan? Hisz a népmesék és Robinzon föltétlen tekintélyt nem ismernek el gyermeked bizalommal; nálók az őserő, ha ugy tetszik az erőszak a tekintély, a szükség a parancsoló; ezeket pedig a vallás-erkölcsiség nem ismeri.

A II. szakasz a tananyag elrendezésével foglalkozik. A sokoldalú, egyenletesen működő érdek lévén a cél, megszületett hozzá az eszköz: a koncentráció. Kerestek anyagot, mely a részvét és megismerés érdekeit egyenletesen fejleszteni képes. Ez az anyag az u. n. érületi, melyhez a legkülönbözőbb ismeretek hozzácsatolhatók, mivel az érületi anyag (mese, bibliai részletek, történelem stb.) reálismeretek nélkül soha sincs. Az érületi anyagot ugy rendezzük, hogy egységes legyen, pl. csak a gyermek és szüle erkölcsi viszonyával foglalkozzék; a reáliák jöhetnek minden rendszer nélkül ugy, a mint az érületi anyaggal kapcsolatba hozhatók. Ezt a kapcsolatot aztán némelyik ugy érti, hogy ha a kutyát, a medvét stb. akarja ismertetni, mesét keres, melyben a kutya, medve szerepel; másik meglegészik, ha a mesében a szobáról, erdőről van szó, majd rátér ő a kutyára és medvére is. Szerzőnk hol egyik, hol másik utat követi, mert bajos ám egy mesén hónapokig rágódni, akár milyen jó koncentráció anyag is az a mese; a gyermek elunja. Szerző nehézkesen okolja meg a koncentráció szükségességét; sokkal nehézkesebben, mint a hogyan mi itt pár sorban vázoltuk. Természetes, hogy a koncentrációt bírálát nélkül elfogadja, hiszen — herbartista.

A III. szakasz a tanmenet, az appercepzióval és absztrakcióval foglalkozik. Különös, hogy minden új képzet felfogásához már meglevő rokonképzet kell: — vajjon a gyermek legelső képzetéhez micsoda régiebb rokonképzet szolgál alapul? Erre Herbart maga sem felel.

A IV. szakasz az oktatás tagolásával foglalkozik, sorra vevén lélektonilag az 5 alaki fokozatot; módszertani általános és részletes utasítások azonban hiányoznak, a mi a vezéerkönyvben mindenesetre hiány.

A gyakorlati rész a hittannal kezd, melynek — a kath. iskolákban használható — részletes tantervét is adja. Azután az érületi oktatásra tér át. Nem tudom, a hittani oktatást mért nem tartja szerző

érzületi oktatásnak? A meséről s tárgyalásáról szerzőnk sok szépet és helyeset mond. Majd következik a játék, a számtan, az írás és olvasás (szerző a normál-szavaknak barátja, de minta-szavai, pl. som, sün, ék, nem mind szerencsés választás eredményei) és az énektanítás. Mindenkéül vannak kezelési utasítások és gyakorlati lecckek. Az éneknél feltűnt, hogy az I. osztályu gyermeket nagy hangkörben énekeltetni, a mi nincs az énekkutatás érdekében. A gyakorlati rész ellen csak az a nagy kifogásom, hogy részletes tantervet nem ad; ez a könyv használhatóságát és terjedését nagyon csökkenti.

A mi a könyv nyelvezetét illeti, itt-ott hibás, de egészben véve eléggé magyaros. Hogy a lélektani műnyelv lélektanaink nyelvétől eltérő, annak mindnyájan okai vagyunk; nincs s nem is tudom mikor lesz egységes lélektani műnyelvünk.

A vezérkönyv Rein és két társának műve nyomán készült; a a forrásból sokat merített ugyan, de legalább sok jót is. Herbart irányát nem vitte előbbre, nem javította, csak nyelvünkön ismertette s népiskoláinkban alkalmazni megpróbálta. Gonddal, munkával, elismerésre méltó meggyőződéssel készült ez a könyv, mely kartársunknak dicséretére válik. Ha mindent nem helyeselek benne, az én hibám: nem vagyok elfogult herbartista. Tanulni azonban kell tőlük s e czélből kartársunk könyvét is ajánlom.

Ujfalussy Sándor.

Pedagogiai zsebnaptár az 1892/93-ik tanévre, tanárok, tanítók, tanítónők, tanítóképző növendékek és felsőbb leányiskolai tanulók használatára. Szerkesztette: *Orbók Mór*, tanítóképző-intézeti tanár. VII. évf. Ára kötve: 66 kr. Kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése.

Ajánljuk tanártársainknak és tanítóképző növendékeinknek s általában a tanítóknak, tanulóknak ez ügyesen szerkesztett és díszesen kiállított zsebnaptárt. Meg van benne minden, a mi tanárt, tanítót, tanulót tájékoztathat. Van benne a naptáron kívül bélyegilletéki tábla, a postai, távirtdai és zóna-díjszabási szabályoknak kivonata, a melyekből ugyancsak a legszükségesebb dolgok vannak közölve, de éppen azért könnyü bennük a tájékozódás. Találjuk benne a tanár számára rovatot a tanulók névsora és osztályzatai számára; de gondoskodva van, hogy a tanulóknak is legyenek olyan rovatjai, a melyekben az óra-rendet, tanárainak neveit, taneszközeinek és könyveinek jegyzékét, házi feladványait bejegyezheti, sőt egy kis pénztári napló is, a milyen tanulónak elégséges, van mellékelve. Legfontosabb része a naptárnak a cím és névjegyzék, a mely nemcsak a felséges uralkodóház tagjainak névsorát közli, hanem adja a legújabb változások tekintetbevételével a közoktatásügyi minisztérium, a közokt. tanács, a főiskolák, főigazgatóságok, középiskolák, tanfelügyelőségek, miniszteri biztosok, tanító- és tanítónőképző-intézetek, felsőbb leányiskolák, az alsó, közép és felső foku kereskedelmi és ipariskolák, polgári és felső népiskolák teljes és pontos névjegyzékét. Az irodalmi részben igen helyesen közli a naptár a tankönyvek engedélyezésének szabályzatát s az engedélyezett tankönyvek jegyzékét a fentebb említett iskolák számára. Csak azt sajnáljuk, hogy a tanítóképző-intézetek számára engedélyezett tankönyvek jegyzéke nincs külön cím alatt közölve.

Hazai tanügyi lapok repertoriuma. A naptárt rövid irodalmi függelék zárja be, a melyben közöltetnek Klamarik János, Fehér Ipoly, Göbel János György, Roller Mátyás, Lakits Vendel «miniatur» életrajzai sikerült arcképekkel. Egy szóval a naptár igen hasznos mindennapi eszköz lehet a tanár és tanuló zsebében.

Tanítóképző-intézetek értesítői. Tanítóképző-intézeteink részéről eddig feltűnően kevés értesítőt küldtek be a mult iskolai évről; csupán a sopronyi ág. ev., a bajai állami, az esztergomi kir. érseki, a csáktornyai állami, a győri kir. kath. és a znióváraljai állami tanítóképző-intézetek értesítői vannak kezeink között, a melyeknek ismertetéséről gondoskodni fogunk. Kérjük azonban a tekintetes igazgatóságokat, a melyek a felsoroltakon kívül értesítőket adtak ki, sziveskedjenek azokat lapunk szerkesztőségéhez minél előbb beküldeni.

L a p s z e m l e.

A zilahi tanítóképző megszüntetése. Fontos ügy a zilahi állami tanítóképző-intézet megszüntetése; fontos egyfelől azért, mert ez intézet fennállása óta nevezetes közművelődési és nemzeti feladatot teljesített Zilahon és vidékén, az országban egyike volt a legjobb hírv, a legjobban vezetett, a legnépszerűbb tanítóképzőknek; fontos másfelől azért, mert összefügg egy másik elvi jelentőségű ügygyel, az állami tanítóképzők elhelyezésével, a miről később lesz szó.

Helyes volt-e a zilahi tanítóképzőt megszüntetni vagy nem? Azt hiszszük, erről beszélni ma már késő, legfeljebb sajnálni lehet, hogy az országnak egy kitűnő szellemű képzője felett ki van mondva a halálos ítélet s a lassu kimúlásra szánt intézeten a folyó iskolai évben az ítélet végrehajtása meg is kezdődött. Lehetetlennek tartjuk, hogy a kormány is fájó szívvel ne tette volna, hogy Erdély északi részében az oláhság közepében küzdő magyarságot egyik erősségétől megfosztotta. Hát a magyar állam oly szegény, vagy talán inkább, mikor népoktatásügyről van szó, oly kevéssé áldozatkész, hogy a létesítendő temesvári képző mellett nem tarthatta volna fenn a zilahit? Hiszen a temevári nem is pótolhatja a zilahi képzőt, mert az országnak egészen más vidékére esik és felállítása esetén meglesz a maga önálló és Erdély északi részének viszonyaitól teljesen független kulturális feladata.

Egy körülményt nem hagyhatunk megemlítés nélkül. Különösnek találjuk ugyanis, hogy a kormány a megszüntető rendeletben mindig áthelyezésről beszél. Hova? Arról csak annyit mond a rendelet, hogy egy délmagyarországi városba. A lapok ugyan azt írják, hogy Temesvár van kiszemelve; de még csak az alkudozásig vitték. Általában oly kezdetleges stádiumban van az ügy, hogy valószínűleg évekig kell várunk, míg az új képző felépül, vagy építése csak megkezdődik. Sőt az is meglehet például, a mire pedig a politikában számítani kell, hogy esetleg kormányváltás állhat be, s az új kormány elejtheti ez eszmét. Hát bizony ez nem «áthelyezés», hanem magyarán mondva «megszüntetés». Kérünk *pozitív* intézkedéseket, a melyek

biztosítéka legyenek az új képző felállításának. Az államnak a legfontosabb érdekei közé tartozik, hogy az állami tanítóképzők száma ne apasztassék, hanem inkább szaporíttassék. Azon 20 állami tanítóképzőből, a melynek állítására a törvény bölcsen kötelezi a kormányt, ma csak 17 van meg.

A tanügyi kormány a zilahi tanítóképzőt megszüntető rendeletében fontos kijelentést is tesz az állami tanítóképzők elhelyezéséről. Kijelenti ugyanis, hogy «a meglevő állami tanítóképző-intézetek közül némelyik nincsen a legmegfelelőbb helyen»; majd megígéri, hogy az állami tanítóképzők territoriális elhelyezését javítani fogja. Ha már most ezzel egybevetjük, hogy az új képző helyéül Temesvár van kiszemelve, világossá válik előttünk a tanügyi kormánynak ez ügyben követendő politikája, a mely nem lehet egyéb, mint hogy intézeteinket a nagyobb városokban kívánja elhelyezni. Kijelentjük, hogy ezt a politikát mi is helyesnek tartjuk, sőt állami képzőink érdekében szükségesnek véljük, hogy, kivéve, ha fontos állami és kulturális érdekek nem tartanak kötve bizonyos vidékhez valamely tanítóképzőt, állami intézeteink nagyobb városokba helyeztessenek át. Felesleges bizonyítani, hogy nagy városokban sokkal inkább együtt vannak az ifjuság kiművelésére szolgáló eszközök, mint kis helységekben, például a könyvtárak, képtárak, gyárak, tudományos gyűjtemények, színházak, hangversenyek, templomok stb.; a társadalmi élet fejlettsége, műveltsége, a minden téren mutatkozó verseny művelőleg és ösztönzőleg hatnak a tanárra és tanulóra egyaránt. A jól berendezett iskolák példája előre törekvéssé készíti az ugyanazon városban levő elmaradottabb intézeteket. Középkoláink közül is azok a tökéletesebbek, a melyek nagyobb városokban vannak elhelyezve. Állami tanítóképzőink felszerelési és működési hiányainak, sőt néptelenségének is egyik oka, hogy többnyire kis helységekben vannak elhelyezve. Felekezeti képzőink e tekintetben sokkal szerencsésebb helyzetben vannak, mert az ő territoriális elrendezésük nem mesterkéltségen, hanem természetes alapon fejlődött ki. Így Erdély északi részében a görög katolikusoknak (románoknak) Szamosujvárt, az evangélikusoknak (szászoknak) pedig Beszterczén van tanítóképzőjük. Erdély északi részében a nemzetiségi viszonyok olyanok, hogy ott egy minden tekintetben magas színvonalú állami tanítóképzőre nagy szükség van. Vajjon nem volna-e czélszerű hát a megszüntetendő zilahi képző helyett az államnak az ottani nemzetiségi nagyobb városok valamelyikében tanítóképzőt állítani? Szükségesnek tartanók azt is, hogy kolozsvári képző kapna új épületet és felszerelést, a mely a legmagasabb igényeknek is megfelelné. Mert a végső esetben is ez az intézet fogja pótolni a megszüntetett zilahit, nem pedig a temesvári

Csak ennyit tartottunk szükségesnek elmondani a zilahi képző megszüntetése alkalmából. ¹ Most még csak azt említjük meg, hogy ez ügy az erdélyi lapokban többszöri felszólalás tárgyát képezte. Így a *Szülőgy*

¹ Kérjük tisztelt kartársainkat, szóljanak az állami tanítóképző-intézetek elhelyezésének ügyéhez, a melyet immár a szóban levő miniszteri rendelet aktuálissá tett. Szerk.

28-ik száma, valamint az *Ellenzéknek* 178. és 182-ik számai foglalkoztak behatóan ez ügygyel. Ezek közül a Szilágy-ban megjelent czikket egész terjedelmében közöljük nemcsak azért, mert az ügyet minden oldalról megvilágítja, hanem, mert a czikk fejtegetése konkrét példa gyanánt szemléltetőleg mutatja be vidéki tanítóképzőink életviszonyait, a fejlődésüket előmozdító, vagy hátráltató körülményeket, valamint helyi és nemzeti kulturális jelentőségét.

* * *

«Semmiféle fontosabb érdek nem teszi elkerülhetelenül szükségessé — szól a miniszteri leirat — miszerint Zilahon és vidékén állami tanítóképző intézet tartassék fenn, mert az intézet az utóbbi 10 év alatt felette gyéren volt látogatva.»

Hát a népesség volt 1881—82-től kezdve 1890—91-ig 43, 38, 51, 42, 42, 41, 45, 48, 56, 54, tehát átlag 46. Nem nagyon magas szám, az igaz; de ez alapon a m.-szigeti, znióváraljai, dévai állami tanítóképzők is felhasználhatók, mint a melyek népessége nem haladja meg ez átlagot. És tény az is, hogy nálunk jóval nagyobb lett volna a népesség, ha lett volna nagyobb államszegély. Am régi idő óta többeket kellett éppen segély hiányában a fölvételtől elutasítani, az igazgató tanács előterjesztései eredményhez nem vezettek, 4000 frtnál több segélyt kieszközölni nem sikerült. Már pedig mi tűrés-tagadás benne, azok az ifjak, kik nálunk képezdébe lépnek, segély nélkül megélni, tanulni nem tudnak. S tovább menve, vajjon czélszerű-e, ha a tanítóképzők nagyon népesekek? ha a szükséges, a mindenek felett szükséges gyakorlat elsajátításánál egyik növendék utjában áll a másiknak? Boldogult Trefort miniszter egy időben leírt a kiskun-félegyházi állami tanítóképzőhöz, hogy egy-egy tanfolyamra, éppen az itt jelzett indokból, 10 növendéknél, tehát összesen 40-nél többet föl ne vegyenek.

Fontosabb dolog lenne valamiképp gondoskodni arról, hogy az állami segélyen kiképzett növendékek a tanítói pályán maradjanak. E tekintetben a zilahi képezde elmondhatja, hogy a kibocsátott növendékeknek alig 60%-a hagyta el a tanítói pályát, a milyen kedvező arányt felmutató intézet alig van. A többi — 4 meghalt kivételével — mind a tanítói pályán működik és pedig polgári iskolánál 11, tanítóképezdénél 5, gimnáziumnál 1, siketnéma intézetnél 1; a többi elemi népiskolánál. Vármegyénk magyar tanítóságának több mint 30%-a ez intézetből került ki, a többi a vármegyén kívül nyert alkalmazást. S ez utóbbiak is, leszámítva persze a távolabbi, pl. székely vármegyékből származókat, kiket a szülőföld természetes varázsa haza vonzott, szívesen vállaltak volna allást itt a vármegyében, ha megfelelő lett volna a fizetés. Hiszen pl. a ref. felekezetnek most is 4—5 egyháza keresi a tanítót, de bizony a mai viszonyok közt 300 forintnál is kisebb fizetésre képzett tanítót kapni nem képes. És mert vármegyénkben igen sok az ilyen nyomorúságos állás, egy cseppet sem szabad csodálkozni a felett, hogy tanítójelölteink szétmennek az országba, hol — dicsekedés nélkül s elismerő iratokra hivatkozva mondjuk — ez intézet növendékeit min-

denkor szívesen fogadták, főként mikor ők a vármegyei állami iskolák jobb tanítói állásainak betöltésénél nem egyszer (Vármező, Sz. Cseh, Völcsök) mellőzve lettek; elmennek tovább képeztetés céljából a budapesti paedagogiumba, melynek népességében már a 70-es évek elején 3⁰/₀-ot, utóbbi időben pedig 8—10⁰/₀-ot tettek a zilahi képezde növendékei. Am javítsák csak meg állami hozzájárulással vagy bárhogyan a tanítói fizetéseket, mindjárt keresettebb lesz e pálya, népesebbek a képezdek itt és mindenütt s otthonából nem kívánczik távoli vidékekre a képzett tanító. Félni lehet azonban, nagyon félni attól, hogy a mi képezdénk megszűnése esetében már a fizetés-emelés sem sokat fog lendíteni nyomoruságos népoktatási viszonyainkon s így ha törvényerőre emelkedik az a most szőnyegen levő javaslat, mely államsegélylyel 300 frt minimumig emel minden tanítói fizetést. valóban nem tudjuk, hogy honnan pótoljuk majd a vármegye tanítóinak legalább 40⁰/₀-át, kiknek oklevelök nincs s éppen emiatt a tanítói pályát elhagyni lesznek kénytelenek; mert hiszen a ki ismeri, az jól tudja, hogy képezdénk népességének egy jó része annyira szegény, hogy egy távolabbi vidék képezdjébe eljutni, elutazni is képtelen, már pedig buzgóbb tanító lehet az, kit a föld szeretete is idecsatol. És ebben fekszik már képezdénk további fenmaradásának nemcsak gazdasági fontossága e városra, de mindenek felett kulturális hivatása e vármegyére nézve, mit pedig a miniszteri leirat annyira kicsinyleni látszik. Magának Zilah városnak kulturális és társadalmi élete is sokat, igen sokat veszít e régi, megszokott, jó nevű intézetének elvesztésével. De beláthatatlanul sokat veszít a vármegye tanügye, melyet ez intézet oly híven, oly sikerrel szolgált jó tanítók kibocsátásával és szolgált azután is azzal, hogy a társadalmi téren s különösen tanítói gyűlések alkalmával fentartotta, erősítette a tanítók közt a testületi szellemet, vezérelte őket, mint jó alma mater, helyes irányban akkor is, mikor már őket szárnyra bocsátotta. Nem, sehogysem állhat meg az a bürokratikus felfogás, mely bennünket megnyugtanni akar, mely ránk akarja disputálni, hogy «közművelődési szempontok sem teszik elkerülhetlenül szükségessé az intézetnek Zilahon való meghagyását», mely «szakiskola jellegénél fogva csak közvetve áll a helyi közművelődés szolgálatában» stb. S mit szóljunk még akkor, ha a magyar nemzeti közművelődés áll szemünk előtt, itt, hol a tőszomszédságban, vagy kevéssel tovább, kelet és dél felé oláh néptenger vesz körül; e vármegyében, melyben a lakosság tulnyomó része oláh, mely itt is, ott is oly sokat beolvasztott már véreink közül s beolvasztással fenyeget még többeket, ha jó, erős magyar népiskolákról nem gondoskodunk.

Hanem hát ugyancsak előtérbe vannak tolvá az állam fináncziális érdekei. Zilah város csak egy telket, meg, gondolom, 40 öl követ s százezer téglát ajánlott fel, mely «több délmagyarországi város hazafias és fényes ajánlataival» szemben nem volt elfogadható. Hozzá azon a telken a miniszteri szakértő jelentése szerint, mely különben nagyon felületes megtekintésre volt alapítva, az építkezés igen költséges lett

volna (mi, a kik a talajviszonyokat ismerjük, merőben az ellenkezőről vagyunk meggyőződve), a pénzért felajánlott telkek meg igen drágák (2—3 holdas telek, rajtok épületekkel 5—7 ezer frt).

Tény az, hogy a várost az eddigi sok «hazafias és fényes» ajánlat és áldozat, miket az állam részére egyszer-máskor tett, alaposan kimerítette s 39⁰/₀-os pótdához juttatta. Járásbíróági, ügyészségi, telek-könyvi ingyen helyiségek, ilyen laktanya, vármegyeház és törvényszéki palota építései, vasutak stb., stb., ugy kimerítették a várost, hogy most már újabb kölcsön fölvételéhez kénytelen fordulni s képtelen arra, hogy ujjonnan nagyobb «hazafias és fényes» áldozatokat hozzon. Egyébiránt tántoríthatlanul valljuk, hogy ily fontos ügyben egy céljait, hivatását ismerő államnál a pénzkérdés nagyon alacsony rangú kérdés. Ha a állami és kulturális fontos okok követelik azt, hogy Temesnek legyen állami tanítóképzője, adja meg az állam; oly «hazafias és fényes» ajánlatok mellett éppen könnyen fog ez menni; de ugyanakkor, éppen e szempontok miatt, ne foszszon meg tőle egy olyan vidéket, mely egy ily intézet hiányát az állammal együtt minden irányban keservesen fogja megérezni.

Az immár eldobott kockát az áldozatok latbadobásával, fokozásával megfordítani képtelenség s tudom azt is, hogy a kimondott szónak igen nagy sulya van. Azonban néma megadással még se fogadnám e minden tekintetben nagy csapást. Sőt ajánlani bátorodom, hogy a város tegyen — az itt elmondottakra is hivatkozással — újabb fölterjesztést és pedig kérje ki erre haladéktalanul a vármegye közgyűlésének nyomos támogatását. Meg vagyok győződve, hogy a vármegye teljes erejével közbeveti magát s ha szükségesnek, jónak látja, küldöttséggel is megkeresi a minisztert. Ez uton lehet talán még reménység ahhoz, hogy képezdünk meg lesz mentve városunknak, avagy megszerezhető a — tudtunkkal — sokkal szebb ajánlatot tevő Sz.-Somlyónak s így akár melyik esetben a vármegyének.

Videant consules!

* * *

Pótlólag ismertetjük még az *Ellenzék* 182-ik számában megjelent cikket, a mely behatóan foglalkozván a zilahi tanítóképző megszüntetésével, egyuttal részletesen elmondja az ez ügyben a rendelet megjelenése óta tett lépéseket.

A város ugyanis a megszüntető rendeletről értesülvén, közgyűlésében egyhangulag kimondotta, hogy a közoktatásügyi minisztert határozatának megváltoztatására rábírní törekszik, s e célból a vármegyei közigazgatási bizottság útján s ennek melegen támogató határozata kapcsában felíratot intézett a miniszterhez. Ezután elmondja a cikkíró, hogy a városnak 12 tagu küldöttsége július 24-én a polgármester vezetése alatt kihallgatást kért és nyert a kultuszminiszteri államtitkárnál s átnyújtotta a felíratot másolatban. Habár Bánffy Dezső báró, a ház elnöke és Neményi Ambrus országos képviselő is közben jártak, a válasz mégis «diplomatikus hideg» volt. A cikkíró hozzáteszi: «Izgatottan

várjuk a választ». Az előzményeket ismerve biztosra vesszük, hogy elutasító volt.

Érdekesnek tartjuk még a cikknek következő paszusát: «Még-sughatom a fent járt deputáczióknak azt az értesülését, hogy a jó temesváriaktól az eddig megígért fényes 70 ezer mellé még 50 ezernyi hazafias áldozatot kérnek s mert ezt is ki akarják szorítani (jól teszik, szerk.), hát még nincs kimondva, melyik délmagyarországi város lesz a szerencsés nyerő.»

A tanítók fizetése. Ezen czim alatt olvasunk egy közleményt a *Pesti Napló* október 9-iki számában dr. Szigetváry Ivántól, a lap tanügyi rovatának vezetőjétől. Cikkíró azt állítja, hogy a tanítók fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat a képviselőház jövő évi munka programjába nincs felvéve. Ha ez igaz, akkor a dolog feltűnő és minden esetre magyarázatra szorul. Mi is, mint a tisztelt cikkíró, csak egy feltétel alatt tudnánk abba beletnyugodni, hogy a törvényjavaslat tárgyalása 1893-ra halasztassék, hogy ugyanis a törvényérválás esetén annak hatálya 1892 január 1-től kezdődjék. A tanítók fizetésének rendezése oly égető, hogy annak egy évi halasztása baj volna. A cikkíró a többi között ezt mondja:

Persze, itt tanítókról van szó, azokról pedig mindenki tudja, hogy gazdag uradalmaik mellett még oly fényes fizetést is huznak, hogy nem tudnak vele mit csinálni. Hát ők könnyen várhatnak. Igaz, hogy a közokt. miniszter jelentése szerint csak 5278 olyan tanítói állás van a hitfelekezeti iskoláknál, «a melynek illetményei, a kántori teendőért járó javadalmak beszámításával sem érik el a 300 frtot», — az is igaz, hogy éppen ezeken akar segíteni a törvényjavaslat, de hát nem elég nekik az, hogy akar? Hát nem lakhatnak ők jól a törvényjavaslattal, a mely talán valamikor majd törvénynyé is válik?

A törvényjavaslat 15. §-a ugyan azt mondja, hogy «a tanítók fizetési minimumának állami segély útján való kiegészítése fokozatosan 3 év alatt eszközözlendő» — a miből a mi gyarló eszünkkel azt látjuk, hogy a tanítók immár egy évet elveszítettek, de hát könnyű nekik. A ki megszokta a nyomoruságot, annak egy évvel több vagy kevesebb, nem számít. Hogy valaki 40 évig koplal-e vagy harminczig, az már ugy-e csak egyre megy?

Reméljük, hogy ha a tvjavaslat végre mégis tárgyalás alá kerül, a miniszter be fogja számítani azt az elveszetteget is. — Ha katonának duplán számít a háborus esztendő, akkor talán beszámítható a hiu reménykedés egy éve azoknak is, a kiknek egész életük háborúság; harc a magyar kulturáért, és kínos harc az önfentartásért; harc, a mit naponta meg kell vivniök a nyomorral.

A miniszter ur ismeri e közmondást: *Bis dat, qui cito dat.* Kérjük, kérdezze meg önmagát, saját jószívét, amit soha kétségbe nem vontunk, hogy lehet-e a közmondás valahol igazabb, mint a magyar tanítókkal szemben?

OKIRATTÁR.

Rendelet a zilahi tanítóképző megszüntetéséről.

14.307. szám. Vallás és közoktatásügyi magyar kir. Miniszter. Méltóságos Báró és Főispán Úr! Fontos közoktatásügyi szempontok szükségessé teszik, hogy az ország déli részeiben egy állami tanítóképző intézet létesíttessék. Miután ily intézetnek fentartása az államkincstárra jelentékeny terhet ró, miután továbbá a meglévő állami tanítóképző intézetek közül némelyik nincsen legmegfelelőbb helyen, annál fogva részben az államkincstár újabb megterhelését kerülendő, részben az állami tanítóképezdek territorális elhelyezését javítandó, elhatároztam, hogy a zilahi állami tanítóképző intézetet megszüntetem, illetőleg az ország déli részében ezután kijelölendő helyre átteszem. Hogy választásom éppen a zilahi állami tanítóképezdére esett, arra különböző okok gyakoroltak döntő befolyást. Első sorban figyelemmel voltam arra, hogy semmiféle fontosabb érdek nem teszi elkerülhetlenül szükségessé, miszerint Zilahon és vidékén állami tanítóképző intézet tartassék fenn. Az intézetnek az utóbbi tíz év alatt felette gyér látogatottsága s az a körülmény, hogy az intézetben képesített növendékeknek csak kis része nyer alkalmazást a megyében, arról tesznek tanúságot, hogy az intézet az ország más helyén elhelyezve, jobban kamatoztatná azt a tőkét, melyet az állam benne a népoktatás czéljára áldoz. Helyi közművelődési szempontok sem teszik elkerülhetlenül szükségessé az intézetnek Zilahon való meghagyását, mert egyfelől szakiskola jellegénél fogva csak közvetve áll a helyi közművelődés szolgálatában, másfelől ott helyben azonkívül még annyi állami és államilag segélyezett különféle tanintézet áll fenn, hogy a tanítóképezde e n vitele a helyi kulturális érdekek oly mérvű károsításával épen nem jár, a mi miatt eze tanintézet kedvezőbb elhelyezéséhez fűzött országos érdek figyelmen kívül lenne hagyható. Végül úgy az intézet igazgatótanácsa, mint az általam még a múlt évben oda küldött szakértő konstataulta, hogy a képezde a jelenleg bérben birt helyiségében úgy közegészségi mint biztonsági szempontból meg nem maradhat. A folytatott tárgyalások kiderítették, hogy más, a képezde számára kibérelhető épület a városban nem lévén található, azon szükség előtt állunk, hogy az intézet számára épületet építsünk. E tekintetben azonban már a telek kiszemelésénél jelentékeny nehézségeket, a város részéről pedig a megoldandó feladat nagyságával arányba nem állítható támogatást tapasztaltam.

A város által első ízben felajánlott telek az építésre annyiban alkalmatlannak bizonyult, a mennyiben az építést fölötte költségessé tette volna. Más alkalmas telek csak magas áron lett volna megszerezhető.

A mi végül a város képviselőtestülete által folyó évi márczius hó 6-án tartott közgyűléséből tett azon ajánlatot illeti, melynek értelmében díjtalanul átengedi a város központjában fekvő egyik, mintegy két holdnyi telkét, de azon kikötéssel, hogy e telken az állam saját erejéből ne csak a tanítóképezde, hanem az ottani községi polgári fiúiskola számára is épületet emeltesse, mely építéshez a város csupán bizonyos mennyiségű téglával és kővel járult volna, meg kell jegyezmem, hogy ezt az ajánlatot az államkincstár érdekeinek jelentékeny csorbitása nélkül nem fogadhatom el. Ily módon a tanító képezdének elhelyezése Zilahon oly nagy áldozattal járt volna hogy az államkincstár érdekeit is a legjobban akként találtam megóvhatónak, hogy több délmagyarországi város hazafias és fényes ajánlatait felhasználva, a képezdét Zilahról ezen városok egyikébe áthelyezem.

Ezen elhatározásomról és indokairól Méltóságodat folyó évi márczius hó 20-án 117. sz. a. kelt felterjesztésére vonatkozva oly felkéréssel értesítem, hogy az utóbb említett ajánlata el nem fogadhatásáról a város képviselőtestületét értesíteni sziveskedjék. — Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását. Budapesten, 1892, július hó 1-én. Gróf Csáky s. k.

(Méltóságos báró Wesselényi Miklós úrnak Szilágy vármegye főispánjának.)

Az új tanítóképesítő vizsgálati szabályzat.

(Kiadatott 12.152 sz. a. 1892. év márczius hó 19-én.)

(Folytatás)

10. §. A képesítő-vizsgálat elméleti és gyakorlati részből áll.

Az elméleti vizsgálat részben írásbeli, részben szóbeli és kiterjed az 1868. évi 38. t.-cz. 88. és III. §§-aiban elrendelt tantárgyakra, a fennállótantervekben előírt terjedelemben.

A gyakorlati vizsgálat írásbeli dolgozattól és gyakorlati tanításból áll.

A képesítő vizsgálaton egyetlen tárgyból sem menthető fel senki semmi indokból és semmi szín alatt.

11. §. Az írásbeli vizsgálaton a következő dolgozatok készítendőek :

a) Értekezés magyar nyelven a neveléstan köréből választott valamely tárgyról, oly czélból, hogy egyfelől a jelöltnek alapos nyelvtani ismeretei, helyes gondolkodása, gondolatának írásban való szabatos kifejezése, másfelől a neveléstan és segédtudományai körében való tájékozottsága is megítélhető legyenek. Erre a dolgozatra négy óra időt kell adni.

b) Fordítás magyarból németre szótár segítségével. Idő 4 óra.

c) Két geometriai feladat megoldása, a melyekből a jelöltnek e tantárgyban való tájékozottsága és a számvetésben való biztossága is kiderüljön. Idő 4 óra.

d) A természettudományok és gazdaságtan (tanítónőknél háztartástan) köréből feladott apróbb kérdések közül legalább egy-egynek helyes megfejtése. Idő 4 óra.

e) Valamely mértani test vagy egyszerű tárgy rajzolása látszat szerint, szabad kézzel, árnyékolással; idő 4 óra.

f) Egy lap szépírás; idő 1 óra.

Azok a jelöltek, a kik a magyar nyelven kívül még más hazai nyelven való tanításra kívánják magukat képesíttetni, kötelesek az a) alatti dolgozat egy részét ezen a nyelven is megírni. Erre két órai idő adható.

12. §. Az írásbeli dolgozatok feladatainak megállapíthatása végett az igazgató a vizsgáló tanároktól megfelelő feladványokat kér és pedig az értekezésre és a fordításra 3—3-at, a geometriából 8-at, a természettudományok és gazdaságtanra (háztartástanra) 16—20-at.

A feladványokat az igazgató a vizsgálatra jelentkezők névsorával együtt május hó 1-ig a kir. tanfelügyelőnek felküldi, ki a magyar értekezésre és a fordításra egy-egy feladványt, — a mértanra a jelölt szabad választása szerinti kidolgozás végett négy, a természettudományokra és gazdaságtanra (háztartástanra) szintén szabad választás szerinti kidolgozás végett 8—10 tételt kiválaszt. Azonban ha a feladványokat nem helyeselné, azokat módosítja, vagy újakat tűz ki. Azután minden írásbeli dolgozat feladványait külön borítékba zárva, pecsét alatt május 10-ig az igazgatóságnak visszaküldi; egyszersmind a szóbeli vizsgálatok idejét is kitűzi. A rajzi és szépírási feladványok kitűzése az igazgatóra és a tanári testületre bízatik.

13. §. Az írásbeli vizsgálatok május hó második felében a tanári testület által meghatározandó három-négy egymásután következő napon tartatnak, oly módon, hogy minden egyes (esetleg két) dolgozat egy délelőtt vagy egy délután alatt befejeztessék.

A feladványt tartalmazó minden egyes zárt levelet az igazgató a felügyelettel megbízott tanár és a jelöltek jelenlétében közvetlenül az írásbeli vizsgálat megkezdése előtt bontja fel és a feladványt kihirdeti.

A kidolgozásra engedett idő elteltével dolgozatát az eredeti fogalmazványával együtt mindenki beadni tartozik, még ha befejezetlen volna is.

A jelöltek az írásbeli vizsgálatra csupán író-illetőleg rajzoló-eszközöket, a német fordításhoz szótárt vihetnek; munka közben nem szabad egymással érintkezniök. A ki e szabályt áthágja, a vizsgálat folytatásából eltiltatik. Erre a jelöltek a vizsgálat megkezdésekor komolyan figyelmeztetendők.

Az írásbeli vizsgálatokról a felügyelő tanárok pontos jegyzőkönyvet vezetnek, melybe beiktatják a vizsgálat idejét, feladványát, a teremben dolgozó tanulók névsorát, a dolgozatok beadásának idejét s a figyelembe vételt érdemlő egyéb észrevételeket, valamint az őrködő tanárok névsorát felváltásuk sorrendjében.

E jegyzőkönyvet az összes írásbeli vizsgálatok befejezése után az igazgató saját aláírásával zárja le és mellékeli a vizsgálat ügyirataihoz.

14. §. Az írásbeli dolgozatokat az illető vizsgáló tanárok (az a) alatti a paedagogia tanárán kívül, még a magyar nyelv tanára is) nézik át, a netalán előforduló hibákat megjelölik s mindenik dolgozatra rövid, de indokolt ítéletet és megfelelő osztályzatot írnak.

A dolgozatok átvizsgálása után az igazgató értekezletre hívja össze a tanárokat, hogy valamennyi dolgozatról kölcsönös értesülést szerezzenek. Ez értekezleten az illető tanárok jelentést tesznek az írásbeliek eredményéről, de a szóbeli vizsgálatra bocsátás felől határozatot nem hoznak. E határozat a teljes vizsgáló bizottság értekezletének van fentartva.

Az igazgató az értekezlet jegyzőkönyvét az a)–d) alatti írásbeli dolgozatokkal és esetleg felmerülő észrevételeivel június hó 1-éig a kir. tanfelügyelőnek megküldi, a ki ez iratokat tanulmányozásuk után ideje korán a ministeri biztoshoz juttatja.

15. §. A szóbeli vizsgálatok június havában tartatnak a kir. tanfelügyelő által meghatározandó napokon. E vizsgálatokat a vizsgáló bizottság értekezlete előzi meg, mely

- a) szótöbbséggel megállapítja az írásbeli vizsgálatok végeredményét s kimondja, hogy ennek következtében kik bocsáthatók a szóbeli vizsgálatra;
- b) megállapítja, mely jelölnél kívánatos valamely tantárgyból a részletesebb vizsgálat.

Ha a vizsgáló bizottság elnöke vagy a ministeri biztos valamely írásbeli dolgozat érdemjegyére nézve oly tárgynál, mely a szóbelinek nem tárgya, nem ért egyet a vizsgáló bizottság többségével: követelheti, hogy az illető tanuló ama tárgyból szóbeli vizsgálat alá vétessék.

Az elnök meghatározza a vizsgálat sorrendjét és kijelöli a szóbeli vizsgálatok jegyzőit.

16. §. Az a jelölt, kinek minden írásbeli dolgozata legalább is elégséges eredményű, szóbelire bocsáttatik. A ki a neveléstani dolgozatból elégtelen érdemjegyet nyert, megbukottnak tekintendő és szóbeli vizsgálatra nem bocsátható. A többi írásbeli dolgozatokból kapott legfeljebb három elégtelen osztályzattal a jelölt a szóbeli vizsgálatra bocsátható ugyan, de az illető tárgyakból ott behatóan megvizsgálandó. Ha azonban a paedagógiai dolgozat be nem számításával háromnál több dolgozata elégtelen, a jelölt szóbeli vizsgálatra nem bocsátható.

17. §. A szóbeli vizsgálatok időtartama akként állapítandó meg, hogy minden napra 8—9 óra jusson a vizsgálatra, mely idő alatt legfeljebb 10—12 tanuló tehet szóbeli vizsgálatot.

18. §. A szóbeli vizsgálat rendszerint csak a következő tantárgyakra terjed ki, a melyek az írásbeli vizsgálatnak nem képezték tárgyát.

1. Hit- és erkölcsstan.
2. Neveléstan.
3. Oktatási módszertan.
4. Magyar nyelv és irodalom.
5. Hazai és világtörténelem.
6. Hazai alkotmánytan.
7. Földrajz.
8. Számítan.

9. Gyakorlati és elméleti vizsgálat az énekből és zenéből (tanító-képzőkben hegedű és zongora vagy orgona, tanítónőképzőkben zongora.)

10. Tanítónőképzőkben gyakorlati vizsgálat a testgyakorlatból és vezénlyésből.

11. Tanítónőknél, a kik külön munkamesternöi vizsgálatot nem tesznek, gyakorlati női kézimunka.

Azok a jelöltek, a kik magukat a magyar nyelven kívül más hazai nyelven való tanításra is képesítettnek kívánják, az illető nyelven kötelesek néhány kérdésre felelni.

A vizsgálat terjedelmére nézve irányadó a tanterv. Tüntesse fel a jelölt a paedagogiai vizsgálaton, hogy tájékozva van a fontosabb lélektani törvényekre nézve és képes azokat egyes esetekben alkalmazni; ismeri az oktatás és módszertan törvényeit, egyes részleteit, a népiskola szervezetét, a népiskolai oktatás segédeszközzeit és ezeknek alkalmazását.

A többi tantárgyakból azon sarkalatos főtanainak és a közöttük levő összefüggés biztos tudása követelendő, aprólékos részletek és adatok mellőzésével, de főfigyelemmel a néptanítói hivatásra.

19. §. A szóbeli képesítő vizsgálatok nyilvánosak. Azokon az illető tantárgy tanára által összeírt és a tantárgy egész körét kimerítő tételek közül az elnök teszi fel a kérdéseket; azonban úgy az elnöknek, mint a biztosnak joga van más kérdéseket is tenni. A feltett kérdéseket a tanár fejtette.

A szóbeli vizsgálatról vezetett jegyzőkönyvbe a jegyző minden kérdést beiktat, a tanár által megállapított érdemjegyekkel együtt.

20. §. A gyakorlati tanítás tárgyát a vizsgáló bizottság elnöke a jelöltnek a tanítás előtt fél nappal előbb adja tudtára. A jelölt tartozik tanításának tervezetét írásban kidolgozni és a tanítás megkezdése előtt az elnöknek átadni.

A jelölt a gyakorlati iskola növendékeinek egy csoportját a bizottság előtt, melybe a gyakorlati iskola tanítói is meghívandók, a tanításra kitűzött tárgyból legalább egy negyedóráig, legfőkébb egy félóráig oktatja.

E tanítás megítélésénél különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a jelölt tudja-e az elméletet gyakorlatilag érvényesíteni, a gyermekekkel értelmesen és szeretettel bánni,

a fogalmakat a gyermek fejlettségéhez mérten kifejtetni, a gyermekek figyelmét tanítása élnkségével lekötni.

Ha a viszonyok kívánják, a gyakorlati tanítás a szóbeli vizsgálat előtt is megtartható.

21. §. Az összes vizsgálat befejezése után a vizsgáló bizottság értekezletet tart és szótöbbséggel megállapítja minden egyes jelöltre nézve:

a) minden tantárgyból az osztályzatot;

b) általános osztályzatát.

Az eredmény jelzésére kitünő, jeles, jó, elégséges és elégtelen osztályzati jegyek használandók.

Az általános képesség foka ugyanazokkal a jegyekkel az egyes tantárgyakból nyert osztályzatok számtani középarányosa alapján állapítandó meg. A vizsgálat eredményét az elnök a bizottság jelenlétében hirdeti ki.

22. §. Az oly jelölt, ki a képesítő vizsgálaton három vagy több tantárgyból nyert elégtelen osztályzatot, az összes tárgyból egy év múlva tartozik ismételni a vizsgálatot.

(Vége következik.)

V E G Y E S E K.

Személyi hírek. Juniustól októberig a következő nevezetesebb személyzetváltozások történtek:

Tanfelügyelővé kinevezte a vallás- és közoktatásügyi miniszter Somogy megyébe *Kubányi Károly* nyitrai megyei s. tanfelügyelőt,

Segédtanfelügyelővé kinevezte a miniszter Vasvármegyébe *Mosdósy Imre* min. fogalmazó gyakornokot.

Igazgató tanácsossá kinevezte a miniszter a kolozsvári áll. tanítóképző-intézethez *Hajós János* nyug. min. tanácsost.

Igazgatókká kinevezte a miniszter hódmezővásárhelyi áll. kisedővónőképző-intézethez *Peres Sándor* losonczy áll. tanítóképző gyakorlóiskolai tanítót és képesített kisedővónőképző-intézeti tanárt; a sepsi-szt.-györgyi államilag segélyezett kisedővónőképző-intézethez: *Láng Mihály* pancsovai áll. polg. isk. tanítót és képesített kisedővónőképző-int. tanárt.

Rendes tanárokká kinevezte a miniszter a bajai áll. tanítóképző-intézethez *Nágel Sándor* ugyanottani segédtanárt; a hódmezővásárhelyi áll. kisedővónőképző-intézethez *Exner Leó* kapuvári áll. polg. isk. tanítót és képesített kisedővónőképző-int. tanárt.

Rendes tanítónökké kinevezte a miniszter a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézethez *Heinrich József*át, a győri áll. tanítónőképző-intézethez *Litschauer Teréz* ugyanottani segédtanítónőket; a pozsonyi áll. tanítónőképzőhöz *Jurassy Berta* ugyanottani női kézimunka tanítónőt; a szabadkai áll. tanítónőképzőhöz *Balajthy Ilona* ugyanottani segédtanítónőt; a budapesti II. ker. áll. tanítónőképzőhöz *Lubinszky Emilia* ugyanottani segédtanítónőt; a hódmezővásárhelyi áll. kisedővónőképzőhöz *Steinitzer Vilma* budapesti áll. tanítónőképző-intézeti s. munkatanítónőt és képesített kisedővónőképző-int. tanítónőt. — Ezen kinevezések által ténynyé vált egy rendes tanítónőt nevez ki. Annak idején örömmel fejeztük ki, hogy ezen állások szervezése tanítónőképzőinkre nézve nagy jótétemény. Örömmel üdvözöljük a kinevezetteket és kívánunk nekik erőt, kitartást hivatásuk betöltéséhez.

Segédtanárná kinevezte a miniszter a bajai áll. tanítóképzőhöz *Bellosits Bálint* képző-intézeti tanári tanfolyamot végzett okleveles polg. isk. tanítót.

Segédtanítónökké kinevezte a miniszter a pozsonyi óvónőképző-intézettel kapcsolatos áll. tanítónőképzőhöz *Dúsz Mária* okl. polg. isk. és képesített kisedővónőképző-int. tanítónőt; a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézethez *May Vilma* ipolyvási államilag segélyezett közs. polg. isk. tanítónőt; és budapesti II. ker. áll. tanítónőképzőhöz *Weinhold Emmanuella* lőcsei fels. leányiskolai s. tanítónőt.

Gyakorlóiskolai tanítóvá kinevezte a miniszter a losonczy áll. tanítóképző-intézethez *Zelenka János* balassa-gyermati áll. el. iskolai tanítót.

Porgáriskolai rendes tanítónökké kinevezte a miniszter a brassói áll. polg. leányiskolához *Liber Etelka* budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézeti segédtanítónőt; *Dúsz Ilona* okleveles polg. iskolai tanítónőt pedig polg. isk. tanítónővé nevezte ki a miniszter és szolgálatáért a hódmezővásárhelyi áll. kisedővónőképzőhöz rendelte.

Megerősítette a miniszter jelen állásában *Benkő Kálmán* aradi áll. tanítóképző-intézeti gyakorlóiskolai tanítót.

Áthelyezte a miniszter eddigi minőségében *Lengyel János* szolnok-dobokamegyei kir. s. tanfelügyelőt Aradmegyébe; *Cserenyey Imre* vasvármegyeyei s. tanfelügyelőt Nyitra megyébe; *Bányai Árpád* kolozsvári áll. tanítónőképző-intézeti rendes tanárt a csáktornyai állami tanítóképzőhöz; *Molnár Leontin* budapesti II. ker. áll. tanítónőképző rendes tanítónőt a budapesti VI. ker. nevelőnőképző-intézethez és felsőbb leányiskolához; *Versényi Gábor* zilahi áll. tanítóképző-intézeti rajztanárt a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézethez; *Stepánkó Albert*, állami tanítóképző-intézeti zenetanárt az iglói állami tanítóképző-intézethez.

Több személyváltásról nincs tudomásunk. Tisztelettel kérjük kartársainkat, ha egyesületi tagok, szíveskedjenek a személyökre vonatkozó esetleges változást a szerkesztői, illetve titkári hivatallal tudatni.

Képzőintézeti hírek. Képzők egyesítése. (A Közművelődés október 8-iki számából) Vaszary Kólos hercegprímás tervét, mely szerint a napyszombati és budapesti tanítóképzőket Esztergomban egyesíteni szándékozik, nemcsak a sajtó, de a legmagasabb illetékes szakörök is a legkedvezőbbben fogadták. Erre mutat a kultuszminiszter azon legújabb intézkedése is, a melylyel a kath. tanulm. alapból élvezett dotatiókat nevezett intézetektől megvonni szándékozik; nemkülönb. fontos az országgyűlés közökt, bizottsága elnökének, dr. Tódor József kanonok és orsz. képviselő jelentése is, aki a nevezett bizottság márczius havi ülésén igen melegen üdvözölte a hercegprímás egyesítési tervét, mint olyant is, a mely hivatva lesz a kath. tanítóképzés ügyének intenzívebb fejlesztését előmozdítani. Hiteles kézből nyert értesülésünk szerint a győri püspök, kimegyéjében két tanítóképzőt tart fenn, legközelebb beolvasztani szándékozik a soproni a győribe, a mely egyesítés mellett a finanszialis indokokon kívül, fontos magyarosítási érdekek is szólnak.

Csurgón az állami tanítóképző-intézetben az Iskolai Szemle szerint a IV. osztályba 10, a III-ikba 11, a II-ikba 20 és az I. osztályba 13 növendéket vettek fel. Az összes létszám 54, a mi nem sok, de nem is tulságos kevés. Tekintve a csurgói életviszonyokat, kívánatos volna internatusnak, vagy legalább konviktusnak létesítése. — *Baján* az állami tanítóképző I. osztályába felvettek 21, a II-ba 20, a III-ikba 20 és a IV. osztályba 12, összesen 73 növendék. Öröndetes, hogy az intézet tornacsarnoka még ez őszszel elkészül. Ide internatus is terveznek. — *Dévára* is terveznek konviktus, de az idén még nem létesülhetett, pedig az ott felette szükséges volna. — *Iglón* az I. osztályba 6 növendéket vettek fel. A növendékek összes létszáma 40. — *A budai állami tanítónőképző* I. osztályába az idén 26 növendéket vettek fel, ez javulás, mert régebben 30—40 növendéket vettek fel, s így az osztályok nagyon tömve voltak. — *Csáktornyán* az állami tanítóképzőbe az idén 91 növendéket vettek fel, az I. osztályba 37-et, kik felvételi vizsgát nem tettek.

? — Ez a kérdőjel most a helyzet signaturája. Ugy vagyunk mi a fizetésjavításunkkal, mint a gazda, ki látja össze-összegyülekezni a fellegeket és várja, hogy mikor ered meg az áldáshozó eső. Bizony láttuk mi e fellegeket júliusban, augusztusban meg-megjelenni, míg aztán szeptemberben jött egy rendelet, a mely szétkergette a felhőt — egy időre. Azonban nincs mitől tartani, mert a törvény és a ház elé terjesztett kormányjavaslat meg van; az előbbi senki el nem veheti, utóbbi pedig ez a kormány vissza nem vonhatja. Nem igaz az egyik napilapban hangoztatott azon insinatio, mintha a mi fizetésjavításunk kétes volna; de az sem egész bizonyos, a mit a Pesti Napló állít, hogy e hóban megkapjuk a javítást. Csupán az a bizonyos, hogy a kultuszminisztériumban egyik magasrangú tisztviselőnek betegsége, az összehalmozódott munkaanyag és egyéb technikai okok miatt késett a kiutalványozás. De most — személyesen meggyőződöttünk róla — teljes erővel dolgoznak e munkán. Nem is ez a késedelem a főbaj, hanem, hogy a kormányjavaslat csak részben felel meg az igényeknek.

Lapunk zártakor illetékes helyről azon értesülést nyertük, hogy a fizetésjavítás kiutalványozására november hó elejéig bizton számíthatni.

A zágrábi orsz. tanszerkiállítás tanulmányozása céljából a vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Heinrich Gusztáv egyetemi tanárt és Szuppán Vilmost, a minisztériumhoz beosztott képzőintézeti igazgatót küldötte ki. A kiküldöttekhez csatlakoztak Gyertyánffy István, a budai „paedagogium“ igazgatója és Rucsinszky Lajos, paedagogiumi tanár, valamint a miniszter által szintén kiküldött Margitai József csáktornyai képzőintézeti igazgató. A magyar tanférfiak szept. 10-én érkeztek Zágrábra, a hol több kiváló horvát tanférfi által a legszívesebben fogadtattak. A magyar képzőintézeti tanároknak és dr. Heinrich Gusztáv egyetemi tanárnak Zágrábrában való megjelenését a horvát

tanfériak őszinte örömmel fogadták és őket a tesvéri szeretet és barátság minden jeleivel a szó valódi értelmében elhalmozták. A magyar vendégeket három napig Zágrábban való tartózkodásuk alatt Grzkovics Máté orsz. tanfelügyelő, a kiállítás elnöke, dr. Arnold György, a zágrábi tanítóképző igazgatója, a kiállítás alelnöke, Krbek Pravomil, a zágrábi főreális-kola igazgatója, Andress Ferencz Zágráb város tanfelügyelője, Steklesa János, Kirin József sat. tanítóképző-tanárok és kiállítási tisztviselők vették körül, kalauzolták és a kiállítási bizottság tagjai vendégelték meg. Dr. Krsnjavi az orsz. kormány tanügyi osztályfőnöke is rendezett a magyar tanfériák tiszteletére bankettet, a mit a magyarok elutazásuk napján a Grand Hotelban viszonzotak. A magyar képzőintézeti tanárok és dr. Heinrich egyetemi tanár látogatása és a magyar kormánynak a kiállítása iránt való érdeklődése a két testvér-nemzet tanfériái közötti barátság és testvériség megalapítására kétségtelenül nagy befolyással volt. A horvát tanfériák a magyarok látogatását viszonzni fogják. A kiállítást e hó 18-kán zárták be. Ismertetni fogjuk.

Tanítói jubileum. (Beküldetett). Ritka szép ünnep színhelye volt, Gyulafehérvár szeptember 16 ó-án. Ugyanis az izr. hitközség veterán tanítóját, *Ginsberger Manót* jubilálták a város és volt tanítványai működésének 40 éves fordulójának alkalmából. A megható ünnep az agg tanítót üdvözölték volt tanítványai részéről Náthán Bernát, a város részéről dr. Novák Ferencz polgármester, a hitközség részéről Fischer Sándor rabbi, végre levélben dr. Havass Gyula tanfelügyelő. A derék néptanító meg is érdemelte ezt a kitüntetést a magyar népoktatásügynek tett jeles szolgálataiért. Életrajzi adatai a következők: Bács-Perlászón született 1826-ban, Tanulmányai elvégzése után 18 éves korában Nagy-Becskereken segédtanítóvá választották. Itt érte az a sors, hogy neki is, mint sok másnak, a haza védelmére fegyvert kelle fognia az 1848-iki szabadságharc alatt. Perczel és Kiss tábornokok alatt a ráczok ellen küzdött oly vitézül és oly ügyesen, hogy a hadnagyi rangot elnyerte; de neki is le kellett tenni a fegyvert Déva és Dobra közt. 1850 óta állandóan a tanítói pályán működik Gyulafehérvárt és kiváló érdemei vannak itt a magyarosítás körül. Ő volt a legelső, a ki Gyulafehérvárt az izraelita iskolában a hazai nyelven oktattat abban az időben, mikor a magyar nyelven tanítani tiltva volt. Elszántan küzdött meg a sok bosszantással és kellemetlenséggel, a melyek őt ezért érték. Neki jelentékeny része van abban, hogy Gyulafehérvár izraelita polgárai kifogástalan magyar szemléfiek. Isten tartsa meg még sokáig! — (Szívesen adunk helyet mindenkor hasonló közleményeknek a néptanítói élet köréből. Szerk.)

XVII. Kimutatás.

a f. évi június 27-től okt. 3-ig befizetett tagdíjakról.

1892. I. félévre: Pilder Irma, Reiner Ignác, Sárdi István
 1892. II. félévre: Bartsch Samu, Bene Gyula, Bocskay Kristóf, Józsa Károly, Nágel Sándor, Petrovác István, Scherer Sándor
 1892-re: Báthori József, Brauner Lajos, Erdődi János, Hodossy Béla, Jurassy Berta, Kuliszeky Ernő, Soós Antal, Szarvas Gáborné, Thuránszky Irén

Budapesten 1892. október 3.
 VI. Aradi-utca 68.

Komáromy Lajos,
 egyes. pénztáros.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Szíves tudomásul!

Felen füzetünk szeptemberre és októberre szóló kettős szám. Ezentúl minden füzet a hó elején fog megjelenni, tehát a következő szám november elején.

Ezen füzetnek kiegészítő része II. Emlékiratunk, a melyet október 13-án már be is nyújtottunk gróf Csáky Albin miniszter úr ö nagyméltóságának. Az emlékiratot Nagy László főtitkár írta a bizottsági és a közgyűlési jegyzőkönyvek, valamint a közlönyben megjelent cikkek alapján; egy a tisztikarból alakított bizottság, valamint az illető szaktanárok és szakelőadók pedig a benyújtás, illetve a kinyomatás előtt revideálták.